

Tommi Laakkonen

YHTEISTOIMINNALLISEN OPPIMISEN MAHDOLLISUUS

Tapauksena Porvoon kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen

YHTEISTOIMINNALLISEN OPPIMISEN MAHDOLLISUUS

Tapauksena Porvoon kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen

Tommi Laakkonen
Opinnäytetyö
Lukukausi syksy 2015
Maaseudun kehittämisen koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Maaseudun kehittämisen koulutusohjelma

Tekijä Tommi Laakkonen
Yhteistoiminnallisen oppimisen mahdollisuus
Tapauksena Porvoon kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen
Työn ohjaaja Raili Hokajärvi
Syksy 2015

Sivumäärä 41 + liite 8

Porvoon kansallinen kaupunkipuisto perustettiin vuonna 2010. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan kansalliselle kaupunkipuistolle on laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma. Porvoon kaupunki päätti soveltaa yhteisöllisen suunnittelun lähestymistapaa hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa.

Tässä tutkimuksessa tutkittiin mitä mahdollisuuksia ja haasteita on yhteisöllisen oppimisen näkökulman soveltamisessa käytännön suunnittelutilanteessa. Tapauksena oli Porvoon kaupungin kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen. Suunnittelutilanteeseen ei liittynyt mitään kärjistynyttä konfliktia. Päätöksentekoprosessiin tai toimivaltuuksiin ei tehty yhteisöllistä suunnittelua varten muutoksia, vaan tässä tutkimuksessa kehitettiin menettelytapoja, joilla yhteisöllinen valmistelu sovitettaisiin edustukselliseen päätöksentekoon.

Tutkimuksessa perehdyttiin kirjallisuuden avulla yhteisöllisen suunnittelun ja oppimisen lähestymistapaan. Lähestymistapaa sovellettiin vuoden ajan hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisprosessiin. Tutkimuksen aineistona olivat prosessissa pidetyt esitykset, muistiot, pöytäkirjat ja työryhmän sihteerinä toimineen tutkijan muistiinpanot. Lisäksi noin vuoden tutkimusjakson jälkeen haastateltiin prosessiin osallistuneet keskeiset viranhaltijat.

Tutkimuksessa havaittiin, että kukin viranhaltija voi soveltaa yhteisöllisyyttä vain oman toimivaltansa rajoissa. Koska soveltamiseen ei ollut ulkoista pakkoa, eivät kaikki asiantuntijat halunneet luopua perinteisen asiantuntijasuunnittelun mallista. Lisäksi lopullinen päätöksenteko tapahtuu edustuksellisissa elimissä, jotka eivät välttämättä ole sitoutuneet yhteisölliseen valmisteluun.

Yhteisöllisellä lähestymistavalla saadaan rikkaampi kuva suunnittelutilanteesta, vaikka sitä sovellettaisiin vain rajattuihin kokonaisuuksiin. Suunnitteluprosessi vaikuttaa myös suunnittelun kohteena olevaan sosiaaliseen todellisuuteen. Yhteisöllisen suunnittelun syklinen, päättymätön prosessi aiheuttaa vaikeuksia perinteiselle lineaariselle suunnitteluprosessille perustuvalla päätöksenteolle.

Asiasanat:

Yhteissuunnittelu, yhteisöllinen oppiminen, kansallinen kaupunkipuisto

ABSTRACT

Oulu university of Applied Sciences
Master´s Degree Programme in Rural Development

Authors(s): Tommi Laakkonen

Opportunity for collaborative learning

Case study of creating the maintenance and use plan for Porvoo national urban park

Supervisor(s): Raili Hokajärvi

Autumn 2015

Number of pages: 41 + 8

Porvoo national urban park was founded in year 2010. According to Use of Land and Construction Law, a national urban park shall have a maintenance and use plan created. City of Porvoo decided to apply collaborative planning approach in the creation of maintenance and use plan.

In this study, it was explored what opportunities and challenges exist in the application of collaborative learning approach in a practical planning case. The (studied) case encompassed the creation of the maintenance and use plan of Porvoo City national urban park. No escalated conflict was associated with the planning situation. Neither the decision making process nor the powers were altered for collaborative planning but this study developed means that allow communal preparatory stage to precede the representative decision making.

In the study, literature was consulted for understanding the collaborative planning and learning approach. The approach was applied for a year to the creation process of the maintenance and use plan. The research material consisted of the presentations held during the process, memoranda, minutes, and the notes of the researcher who also acted as the secretary of the working group. Furthermore, after approximately a yearlong research period, the focal public officers who participated in the process were interviewed.

The study revealed that each public officer may only apply communality within his acting powers. As no external forcing required applying the collaborative approach, not all experts were willing to give up the traditional expert planning model. Furthermore, the final decision making takes place in the representative organs that may not be committed to the collaborative preparation.

As a conclusion, it was noted that communal approach will produce a richer picture of the planning situation, even if applied only to limited entities. The planning process itself also influences its target, the social reality. The cyclical, perpetual process of collaborative planning places the decision making based on the traditional, linear planning process, in difficulty.

Keywords

Collaborative planning, collaborative learning, National urban park

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	PORVOON KANSALLINEN KAUPUNKIPUISTO SUUNNITTELUKÄYTTÄMÄ.....	8
2.1	Yhteistoiminnallinen suunnittelu	10
2.2	Kulttuurimaiseman kokeminen	13
2.3	Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus	15
3	AINEISTO JA MENETELMÄT	16
3.1	Suunnitteluprojektin eteneminen.....	17
3.2	Teemahaastattelu	19
4	TULOKSET	21
4.1	Yhteisöllisen lähestymistavan soveltuvuus kaupungin toimintakulttuuriin.....	21
4.2.	Yhteisöllisen suunnittelun näkökulman käytännön sovellettavuus.....	24
5	SUUNNITTELUPROSESSIN EVALUAATIO	26
5.1	Suunnittelun lähestymistavan valinta.....	26
5.1.1	Yhteisöllisen lähestymistavan valintaa rajoittavat tekijät	28
5.1.2	Yhteisöllistä oppimista puoltavat tekijät	29
5.2	Voitettavat käytännön vaikeudet.....	30
5.2.1	Luottamuksen säilyttäminen.....	31
5.2.2	Prosessin kustannustehokkuuden ja selkeyden säilyttäminen	32
5.2.3	Relativistisen nihilismin välttäminen	32
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
7	POHDINTA.....	37
	LÄHTEET	39
	LIITE 1 Suunnittelupäiväkirja	42

1 JOHDANTO

Porvoon kaupungin strategiapuheessa korostetaan jatkuvasti yhteisöllisyyden lisäämistä. Varsinaisesti yhteisöllisyyttä ja sen ilmenemistapoja ei ole määritelty, mutta kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia heitä koskevaan päätöksentekoon halutaan lisätä. Kaupungin ohjeistus ohjaa kohti yhä laajempaa osallistamista, mutta päätöksenteko tapahtuu edelleen edustuksellisen demokratian ja johtosäännön puitteissa.

Yhteisöllisyydellä halutaan estää syrjäytymistä ja edistää osallisuuden tunnetta, vastuullisuutta ympäristöstä ja edesauttaa kestävien ratkaisujen syntymistä. Päätöksenteon laatua halutaan lisätä ottamalla laajasti huomioon erilaisia näkökulmia. Viime kädessä tarkoituksena on tuottaa parempaa, toimivampaa ja kestävämpää ympäristöä ja yhdyskuntarakennetta, josta syntyy kaupungille kustannussäästöjä ja kilpailuetua.

Yhteisöllinen suunnittelu poikkeaa perinteisestä asiantuntijasuunnittelusta. Yhteisöllinen lähestymistapa korostaa oppimista läpi koko suunnittelun, eikä suunnittelu- tai oppimisprosessille ole mielekästä määritellä jotakin ennalta määrättyä loppupistettä, jolloin suunnitelma olisi valmis ja lopullinen (ks. esim. Forester 1989). Yhteisöllisessä suunnittelussa kaikki tieto on kokonaiskuvaa täydentävää, mitään kaiken selittävää tyhjentävää tietoa ei ole saavutettavissa. Samoin asioiden merkitykset ovat neuvottelun kohteena, eli annettuja itsestäänselvyyksiä on mahdollisimman vähän. Tämä asettaa suunnittelijan aivan erilaiseen asemaan yhteisöllisessä suunnittelussa. Itsereflektointi, uteliaisuus ja yhteisöllisen prosessin vaaliminen nousevat keskeisiksi ratkaisuja tai parannuksia etsittäessä. Perinteinen suunnittelijan ammattitaitoon liittyvä, jonkin toimivan ratkaisun nopea esittäminen ei olekaan enää keskeistä. Suunnittelija ei enää suunnittele tehtävänannon mukaista ratkaisua, vaan auttaa yhteisöä, eli asianosaisia, tekemään tietoisia päätöksiä heitä koskevassa asiassa.

Yhteisöllinen suunnittelu voidaan nähdä syvällisenä osallistamisena päätöksentekoon. Osallistavassa suunnittelussa kerätään merkityksiä päätöksenteon pohjaksi, kun yhteisöllisessä lähestymistavassa merkitykset jaetaan. Yhteisöllisyyden soveltamisessa ensimmäisiä kohdattavia haasteita on saada osalliset ymmärtämään neuvottelun mahdollisuudet paitsi omien tavoitteiden saavuttamiseen, myös yhteisten hyötyjen saavuttamiseen. Kyse ei olekaan nollasummapelistä, vaan mahdollisuuksien tehokkaammasta hyödyntämisestä.

Arvostava ilmapiiri ja selkeiden pelisääntöjen noudattaminen ovat tärkeitä. Oppiminen edellyttää kokeilua ja mahdollisuutta parannuksiin. On vaikea kuvitella oppimista tapahtuvan, jos aina ollaan lähtökohtaisesti oikeassa ja tiedetään asiasta kaikki oleellinen. Utelias ja avoin asenne edistää yhteisöllisyyden toteutumista.

Valta muodostaa oman asiakokonaisuutensa yhteisöllisessä suunnittelussa. Kenen mielipide on tärkeä, kenen sanomisia kuunnellaan? Mitä asioita nostetaan keskusteluun, mistä vaietaan? Suunnittelijan valta aiheiden valinnassa ja käsittelytavassa on suuri. Jos suunnittelija ei saavuta osallisten luottamusta prosessin tasapuolisessa hallinnassa, yhteisöllisyys tuskin toteutuu. Samalla jää saavuttamatta yhteisöllisyydellä tavoitellut hyödyt.

Daniels & Walker. (2001), Wondolleck & Yaffee. (2000) ja Forester (1989) ovat kuvanneet yhteisöllisen suunnittelun lähestymistavan soveltamista yhteisten luonnonvarojen hoidossa Yhdysvalloissa. Esimerkkitalanteissa konflikti on ollut usein hyvin kärjistynyt eri osapuolten välillä, eikä perinteisen asiantuntijasuunnittelun avulla ole saavutettu hyväksyttävää lopputulosta. Kärjistynyt konflikti on usein osoittautunut välttämättömäksi käyttövoimaksi, jonka avulla on haettu parannuksia sietämättömään nykytilaan tai todennäköiseen tulevaisuuskuvaan. Nyt käsillä olevassa suunnittelutilanteessa ei ole ollut kärjistyneitä ristiriitoja, mutta kansalliseen kaupunkipuistoon kohdistuu monenlaisia toiveita ja odotuksia.

2 PORVOON KANSALLINEN KAUPUNKIPUISTO SUUNNITTELUKÄYTTÄVÄNÄ

Porvoon kaupunki on perustanut maankäyttö- ja rakennuslain (1999/132) mukaisen kansallisen kaupunkipuiston vuonna 2010 (Ympäristöministeriö 2010). Puisto käsittää hiukan yli 1100 hehtaaria maa-alueita ja 1000 hehtaaria vesialueita. Suurin maanomistaja on Porvoon kaupunki, mutta myös seurakunta, valtio, Haikkoon kartano ja Svenska Litteratursällskapet i Finland omistavat huomattavia alueita. Pieniä yksityisiä kiinteistöjä on noin 170 kpl. (Porvoon kaupunki 2010.)

Kansalliset kaupunkipuistot muodostavat Suomessa verkoston, johon kuului lokakuussa 2014 seitsemän kansallista kaupunkipuistoa. Jokaisen puiston on täytettävä seuraavat kriteerit: sisältö, laajuus ja eheys, ekologisuus ja jatkuvuus sekä kaupunkikeskeisyys. Kansalliseen kaupunkipuistoon laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelma, joka ohjaa myös kaavoitusta. (Porvoon kaupunki 2010.)

Hakemuksessa Porvoon kansalliseksi kaupunkipuistoksi (2010) aluetta kuvataan seuraavasti:

" Alue, jolle haetaan kansallisen kaupunkipuiston päätöstä, on kulttuuri- ja luonnonmaisemaltaan kaunista Porvoon jokisuun maisemaa. Siellä on runsaasti maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitettuja erityisiä arvoja. Niitä ovat muiden muassa Porvoon jokisuun kansallisesti arvokkaat muistipaikat kuten keskiaikainen Linnamäki, Vanha Porvoo, Näsinmäen hautausmaa ja empireajan umpikorttelit. Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisiä arvoja on ennen kaikkea Porvoonjoen suiston kansainvälisesti arvokkaalla lintulahdella ja Stensbölen luonnonsuojelualueilla, missä on monenlaisia edustavia luonnonympäristöjä. Kaupunkilaisten sosiaalisen elämän kannalta merkittävimpiä ovat jokirannan puistovyöhyke ja rantapromenadi kahviloineen. Lähivirkistyksen kannalta tärkeitä arvoja liittyy jo 1800-luvulla tunnettuihin puistometsiin ja näköalapaikkoihin kuten Näsin puistometsä, Konniemen kansanpuisto, Joonaanmäki, Gammelbackan kartanon entinen puisto ja Tornberget sekä Lennätinvuori Haikossa. Kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita ovat Haikon kartano, Edelfeltin ateljeemuseo, Villa Wilhelmsberg sekä Stensbölen kartanoa ympäröivä kulttuurimaisema. Nämä 1800-luvun puistokulttuurin kohteet ja luonnonsuojelualueet ympäröivät Porvoonjoen suistoa." Ja edelleen: "Porvoon kansallinen kaupunkipuisto on kertomus Suomen historiasta maan varhaisista asutusvaiheista lähtien läpi keskiajan aina Suomen valtion muotoutumiseen asti. Luonnonperintönsä puolesta alue edustaa uusmaalaista pienipiirteisään vaihtelevaa jokisuun luontoa, johon pitkä asutushistoria ja kulttuuri ovat jättäneet näkyvät jäljet. Kansallisromanttisen ajan maisemakuvastoomme kuuluneet kaupunkinäkyvät, metsäkuvat ja saaristolaismaisemat ovat säilyttäneet asemansa Porvoossa.

Alueen hoidon ja käytön tavoitteista hakemuksessa todetaan seuraavaa:

Porvoon kansallisen kaupunkipuiston perustamisen tavoitteena on turvata kaupunkikeskustan viheralueiden ja kansallisesti merkittävien luontoalueiden ja kulttuuriympäristöjen säilyminen ja asianmukainen hoito. Kansallisen kaupunkipuiston yleiset periaatteet ja myöhemmin alueelle laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma tukevat kaupungin maankäytön kokonaistavoitteita. Kansallisen kaupunkipuiston periaatteet tukevat myös alueen yksityisten maanomistajien tavoitteita vanhojen rakennusten ja kulttuuriympäristön hoidossa, sillä arvojen säilyminen takaa toimintaedellytysten jatkuvuuden ja asuinympäristön laadun säilymisen. Kansallisen kaupunkipuiston yleiset periaatteet ja myöhemmin

alueelle laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma (MRL 70 §) ovat kaupungin strategian mukaisia ja tukevat kaupungin maankäytön tavoitteita. (Porvoon kaupunki 2010)

Hoito- ja käyttösuunnitelmaa on valmisteltu kaupunkisuunnitteluosastolla, mutta työ on osoittautunut monitahoiseksi. Uutta tietoa on tullut jatkuvasti erilaisten luontoselvitysten ja historiallisten analyysien tuottamana. Keskeisillä alueilla on tehty samaan aikaan asemakaavoitusta, mikä on ollut vaikea sovittaa yhteen hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen kanssa. Vuonna 2013 kaupunkisuunnitteluosastolla tehtiin linjaus, että suunnittelua viedään eteenpäin yhteistoiminnallisen oppimisen näkökulmaa hyödyntäen.

Yhteistoiminnallisella lähestymistavalla tavoitellaan moniarvoisuuden toteutumista ja eri toimijoiden sitoutumista puiston arvoihin. Puisto on keskellä elävää ja kehittyvää kaupunkia ja keskeinen osa sitä. Puistossa suojellaan merkittävää luonnon monimuotoisuutta ja kulttuuriperintöä samalla, kun se on kaupunkilaisten vilkkaassa käytössä. Matkailuelinkeino ja kaupungin markkinointi hyödyntävät kansallista kaupunkipuistoa vetovoimatekijänä.

Maankäyttö- ja rakennuslain lähestymistapa on hyvin ihmiskeskeinen. Puistolla on paljon kulttuurillisia ja sosiaalisia tavoitteita, ja luonnon monimuotoisuuden suojelussa esiintyy myös kaupunkiekologian näkökulma perinteisen luonnonsuojelun lisäksi. Monitavoitteisuuden vuoksi perinteinen suunnittelun asiantuntijatyönä tehtävä lineaarinen lähestymistapa ei vaikuta tehokkaalta, vaan suunnittelutilanteen näkeminen oppimisenäkökulmasta avaa mahdollisuuksia uusien resurssien löytämiseen ja laajempaan osallisuuteen julkisesta puistosta. Suunnittelussa on otettava huomioon erilaiset luontosuhteet ja arvokäsitykset. (Oksanen 2012, 21; Lummaa, Rönkä & Vuorisalo 2012).

Tarkastelen aluksi ympäristön kokemisen viitekehystä, koska kansallisen kaupunkipuiston tuottamat hyödyt realisoituvat inhimillisen kokemuksen kautta. Suunnittelun aloituspalaverissa hyväksyttiin lähtökohdiksi ajatukset: "Se on, mikä on", "Siitä miten asiat ovat, ei voi päätellä sitä, miten niiden tulisi olla" sekä "Jos kukaan ei välitä, on asia yhdentekevä. Ja kääntäen, jos joku välittää, on asialla merkitystä". Lähestymistapa on siis hyvin ihmiskeskeinen ja keskittyy ympäristökokemukseen ja sen vaikutuksiin. Yhteistoiminnallinen suunnittelu ja yhteistoiminnallinen oppiminen nähdään tässä tutkimuksessa toistensa synonyymeinä.

Näistä lähtökohdista on laadittu yhteistoiminnallisen suunnittelun käytännön sovellusta tilanteeseen, jossa suunnittelun kohteena on moniarvoinen kohde, jossa on lukemattomia mahdollisia osapuolia, ja suunnittelutilanteeseen ei liity voimakkaita akuutteja konflikteja. Kuvaan soveltamisen

kohtaamia vaikeuksia ja niihin mahdollisia ratkaisuja, joita on kokeiltu tässä käytännön suunnittelutilanteessa.

2.1 Yhteistoiminnallinen suunnittelu

Kaupunkilaisten osallistumismahdollisuuksien lisääminen kaupungin hallinnossa on kirjattu kaupungin strategiseksi tavoitteeksi. Yhteistoiminnallisen oppimisen lähestymistapaa hyödyntämällä pyritään löytämään yhteinen näkemys arvoista ja puiston kehittämisen suunnasta. Olemassa olevat konfliktit pyritään asettamaan oikeisiin mittasuhteisiin ja määrittelemään siten, että alueilla joista vallitsee yhteisymmärrys, päästään suunnittelussa eteenpäin. Prosessi on avoin ja yhdistetty, eli kuka tahansa asiasta kiinnostunut voi osallistua, ja eri osapuolet joutuvat tekemisiin toistensa kanssa. Tuloksia ei voi ennakoida, mutta suunnittelijat vahtivat prosessin tasapuolisuutta niin, että kaikilla kiinnostuneilla tahoilla on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua. Samoin suunnittelijat tiedottavat aktiivisesti kaikille, joilla voisi ajatella olevan käsiteltävässä asiassa omia intressejä ajettavanaan. (Kansallisen kaupunkipuiston työryhmä aloituspalaveri 9.12.2013.)

Suunnittelun on määrä edetä hierarkisesti siten, että hoito- ja käyttösuunnitelma ohjaa vuotuisten työohjelmien laadintaa ja yksittäisten kohteiden suunnittelua. Hoito- ja käyttösuunnitelma jakautuu selkeästi kartalla rajattaviin aluekokonaisuuksiin. Erityistä huomiota kiinnitetään arvojen kiinnittymiseen ja ilmenemiseen fyysisessä todellisuudessa. Yhteistoiminnallisuutta voidaan toteuttaa suunnittelun kaikilla tasoilla, kun suunnitteluprosessissa keskitytään kulloinkin ratkaistavana olevaan suunnittelutasoon. (Kansallisen kaupunkipuiston työryhmä aloituspalaveri 9.12.2013.)

Yhteistoiminnallisuuden järjestämisen lähtökohtana on amerikkalainen Collaborative Learning -konsepti. Collaborative Learning (CL) on suunnittelun lähestymistapa. Sitä on käytetty Yhdysvaltain länsiosissa erilaisissa luonnonvara-alan suunnitteluhankkeissa, joissa on useita osapuolia ja käyttäjiä julkisesti omistetuilla mailla. Se ei ole menetelmä, joka toteutetaan työohjeen mukaan, vaan lähestymistapa, jossa arvostetaan ihmisten tavoitteita ja pyrkimyksiä päätöksenteossa. Siinä ei pyritä muuttamaan minkään osapuolen asenteita tai käsityksiä, mutta ne tuodaan avoimesti julki niin, että käsiteltävästä asiasta saadaan mahdollisimman laaja kuva. Eri osapuolet pystyvät saamaan

aikaisempaa oikeamman kuvan muiden osapuolten arvoista ja tavoitteista, jolloin tavoitteiden yhteensovittaminen tehostuu. Suunnittelu ja oppiminen nähdään saman toiminnan eri puolina. (Wondolleck ym. 2000.)

Yhteisöllinen oppiminen on sekä sosiokognitiivinen että sosioemotionaalinen prosessi. Siinä rakennellaan yhteistä tietoa, ja kohdataan sosioemotionaalisia konflikteja. Suunnitteluryhmän on kyettävä säätelemään tunteitaan ja refleктоimaan toimintaansa. Ryhmän on aktiivisesti arvioitava tietämystään ja sen kehittämistarpeita. (Näykki 2014.)

Yhteisöllisen suunnittelun hyödyt liittyvät laajaan tiedon hyödyntämiseen, vaikuttamisen mahdollisuuksiin ja sitouttamiseen. Demokraattisen päätöksenteon ihanteisiin kuuluu, että yksilö voi jollakin keinolla vaikuttaa häntä koskeviin päätöksiin. Yhteisöllisellä lähestymistavalla saatetaan yhteen eri osa-alueiden asiantuntemus sekä alueen eri käyttäjien näkökulmat kaikille osapuolille mahdollisimman mielekkäällä tavalla. (Tyrväinen, Kurttila, Sievänen & Tuulentie 2014, 262.)

Taulukkoon 1 on koottu asiantuntijasuunnittelun, osallistavan suunnittelun ja yhteisöllisen suunnittelun eroja. Todellisuudessa eri lähestymistavat muodostavat jatkumon, mutta erojen havainnollistamiseksi niitä on taulukossa kärjistetty. Eri lähestymistapoja esiintyy samassa prosessissa.

TAULUKKO 1. Suunnittelun lähestymistapoja ja niiden välisiä eroja.

	Asiantuntijasuunnittelu	Osallistava suunnittelu	Yhteisöllinen suunnittelu
Ongelma	Annetaan asiantuntijan ratkaistavaksi	Kysellään ongelmasta	Yhteisö määrittelee ja etsii parannuksia
Merkitykset	Asiantuntija tunnistaa	Asiantuntija kerää	Jaetaan
Oppiminen	Asiantuntija ja tilaaja saavat kokemusta	Asiantuntija kerää ja esittelee vaihtoehtoja, päätöksentekijä oppii	Vertaisoppiminen
Prosessi	Jäykkä, yksisuuntainen	Suunnitelmallinen	Joustava, tilanteenmukainen, jatkuva
Tiedonhankinta	Tarkkailu	Kysely	Yhteisöllinen tiedonrakennus
Jos pieleen menee, niin "syyllinen" on:	Konsultti, asiantuntija	Päätätaja, "kyllä me yritimme, mutta..."	Me. Emme vain ole vielä löytäneet tarpeeksi hyvää ratkaisua.

Lähestymistavan tehokkuus ja soveltuvuus riippuu ratkaistavan ongelman laadusta. Asiantuntijasuunnittelulla ratkaistaan tehokkaasti selvärajaiset tehtävät ja tiedon tavoitteena on tyhjentävä vastaus. Kun ongelma on moniulotteisempi, kerätään tietoa osallistamalla, eli kartoitetaan sosiaalista

todellisuutta, mutta itse suunnittelu on hyvin asiantuntijavetoista. Yhteisöllinen lähestymistapa sopii tilanteisiin, joissa ongelman tarkka määrittely vaikuttaa aluksi mahdottomalta. Kerättävä tieto on täydentävää, selkeitä tyhjentäviä vastauksia ei mahdollisesti ole olemassakaan, mutta parannuksia haetaan.

Konflikti on yhteisöllisen suunnittelun käyttövoimaa. Suunnittelun on oltava merkityksellistä ja todellisia mahdollisuuksia tarjoavaa, jotta siihen kannattaa osallistua. Osallistumisen on oltava vaivan arvoista. Jos suunnitteluvara on olematon ja ratkaisu löytyy teknisellä optimoinnilla, on osallistaminen vähäistä. Tällöin vain lain mukaiset nähtävillä olot ja kuulemiset ovat tarpeen. Jos suunnitteluvara on laaja, ja ratkaisu vaatii arvottamista sekä vaikuttaa ihmisten elämisen laatuun, on yhteisöllinen lähestymistapa tehokkain, koska se kanavoi vastustuksen suunnitteluprosessin voimavaraksi aikaisessa vaiheessa.

Samassa suunnitteluhankkeessa voi esiintyä eri lähestymistapoja. Esimerkiksi päätetään yhteisöllisesti, että johonkin puistokohteeseen hankitaan taideteos. Sen tavoitteen määrittely tehdään yleisuunnitelman tasolla, jonka jälkeen esimerkiksi veistostaiteen asiantuntija ja puutarhataiteen asiantuntija tilaavat teoksen taiteilijalta. Yhteisön tarvitsee olla vain oman kokemuksensa asiantuntijoita, varsinaiset ammattilaiset antavat asiantuntemuksensa yhteisön käyttöön hyvän tietoisien päätöksen aikaansaamiseksi.

Osallistavassa ja yhteisöllisessä suunnittelussa kohdataan kerättävän tiedon käsittelyssä haasteita. Saatu palaute on yhteismitatonta, eikä sen edustavuudesta ole varmuutta. Kyselyn laatimissa vaaditaan suunnittelijalta paljon, sillä kysymykset helposti suuntaavat huomiota ja sisältävät arvolatauksia ja oletuksia. Kysely toimii parhaiten, jos sekä kysyjä että vastaaja ovat kulttuurisesti toistensa kaltaisia. Suuri ero maailmankuvassa ja elämismaailmassa johtaa nopeasti virhetulkintoihin sekä kysymyksen että vastauksien ymmärtämisessä.

Kyselyllä saatava tieto on luotettavaa, jos voidaan kysyä oikeaa asiaa niin, että vastaaja ymmärtää kysymyksen laatijan tarkoittamalla tavalla ja vastaa rehellisesti. Lisäksi olisi toivottavaa, ettei vastaaja muuta kantaansa myöhemmin. Vastausten tulkinnassa jää arvailujen varaan mielipiteiden voimakkuus. Onko asia lähes yhdentekevä, vai onko kyse vastaajan elämän edellytyksistä.

Kyselyihin voidaan vastata myös tarkoitushakuisesti. Voidaan ajatella, että kiinteistön omistaja haluaa löytää mahdollisimman paljon rakentamista estäviä luonto-, kulttuuri- ja esteettisiä arvoja, jos

hänen merinäköalansa suunnitellaan pilattavaksi. Tämä näkyy usein myös liikenneväylien suunnittelussa. Vastauksilla voidaan pyrkiä estämään hankkeita myös muista syistä, kuten aikaisemmin koetun vääryyden hyvittämiseksi.

Yhteisöllisessä suunnittelussa osallistujat joutuvat argumentoimaan ja sovittelemaan näkemyksiään. Avoin yhdistetty suunnitteluprosessi saa poliittisen päätöksenteon piirteitä, ja mahdollistaa mielipiteiden muuttamisen eli oppimisen. Mielipiteiden voimakkuus tulee esille ja kysymysten asetelu on monen keskeistä ja kehittyvää. Kyselyllä saadaan tietää jotakin, joka jo oikeastaan osataan aavistaa tai tiedetään (Ketola 2001, 249), yhteisöllisellä lähestymisellä löydetään oikeampia kysymyksiä.

Yhteismitattoman tiedon hyödyntäminen edellyttää järjestelmällistä käsittelyä. Tietoa on luokiteltava ja ilmiöitä on käsitteellistettävä, että tietoa olisi inhimillisesti mahdollista hallita. Soft Systems Methodology (SSM) (Checkland & Poulter 2010, viitattu 15.11.2014) tarjoaa tähän välineitä. Tilanteista piirrettävät systeemimallit ja kysymyslistat auttavat hallitsemaan kaoottiselta tuntuvaan todellisuutta.

Jo kommunikaation välttämättömyys pakottaa yksilöä muotoilemaan ja jäsentämään omaa kokemustaan, ja suunnitteluprosessin vuorovaikutus jalostaa näkemystä edelleen. Koska tiedon kulku on kaksisuuntaista, on molempien osapuolten edun mukaista tulla oikein ymmärretyksi. Osallistuminen yhteisen tiedon rakenteluun edellyttää vastuullista asennetta. Pelkkä mielipiteiden nimetön heittäminen ei vuorovaikutteisissa tilanteissa ole enää tehokasta, vaan toisia osapuolia arvostava ja avoimesti argumentoiva kriittinen ote on tehokkain neuvottelustrategia. Yhteisöllisessä suunnittelussa suunnittelijan tärkein tehtävä on luoda tilanne, jossa osapuolten edut on parhaiten toteutettavissa em. vuorovaikutuksella.

2.2 Kulttuurimaiseman kokeminen

Ihmisen kokema maisema on sosioekologinen kokonaisuus. Eloton ja elollinen luonto luovat olosuhteet, joissa ihminen toimii vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Kaikkia ekosysteemejä ympäröivät sosiaaliset organisaatiot. (Naskali 2014, 243.) Närhi (2014, 307–314) on todennut, että

ihmisen tunneaste havaittuun maisemaan on osittain ihmisajalle yhteinen ja evoluution muokkaama. Forss (2007, 78) esittää, että paikan kokemus rakentuu yksilön ominaisuuksien ja kokemusten varaan merkitykselliseksi ja yksilölliseksi kokemukseksi, ei pelkästään tapahtumien kulisiksi.

Kulttuuri on jaettava tietoa siitä, miten tässä kulttuurissa ihmiset toimivat ja tulkitsevat ympäristöään juuri heille ominaisella tavalla. Kulttuuriset mallit ovat yksilölle ennakkoon oletettuja, itsestään selviä ja yhteisössä laajasti jaettuja malleja maailmasta, joiden kautta ympäristöä tulkitaan ja jäsenetään, sekä toimitaan siinä. Luonnollinen maailma on olemassa kulttuurista riippumatta, mutta sosiaalisessa maailmassa vallitsee ihmisen luoma järjestys. Kivet ja kasvit ovat olemassa luonnossa, mutta hallinnolliset päätökset, kuten kansallinen kaupunkipuisto, ovat olemassa vain jaetun sosiaalisen merkitysjärjestelmän kautta. (Ketola 2001, 255–256.)

Maankäytön pitkä historia antaa paikoille ajallista syvyyttä. Inhimillisen toiminnan jälkiä eri ajoilta on havaittavissa maisemassa tai on säilynyt muita todisteita ihmisten asumisesta ja teoista. Maisema on sosiaalisesti yhdistävä kokemus alueen ihmisille ja toimii myös yhteisön kollektiivisena muistina. (Forss 2007, 83–84.)

Brady (2003) korostaa maiseman kokemista havaittajien omista lähtökohdista. Kokemukseen vaikuttavat paitsi itse maisema fyysisenä kokonaisuutena ja kulloinenkin tilanne, myös kokijan kulttuuritausta, kokemukset ja asenne. Maisemakokemusta voidaan syventää ja monipuolistaa lisäämällä ihmisten tietoa maisemasta. Myös vuorovaikutus muiden kokijoiden kanssa ja maisemakokemusten vaihto laajentaa näkökulmaa. Maisemaan liittyvät merkitykset vaikuttavat huomattavasti kokemukseen. (Ks. myös Miettinen 1993, 108–115.)

Carlson (2007) erittelee esteettisen arvion perustaksi kahdeksan kohtaa: muoto, yleistieto, tiede, historia, nykyinen käyttö, myytti, symboli ja taide. Näistä kaksi ensimmäistä muodostavat perustan esteettiselle arviolle, ja muodostamme käsityksen maisemasta muodon ja värin perusteella sekun- nin murto-osassa. Yleistieto käsittää kielen ja kulttuuritaustamme, siis sisäistämämme tavat, käsitteet ja uskomukset, joiden kautta tulkitsemme havaitsemaamme varsin automaattisesti.

Tiedettä, historiaa ja nykyistä käyttöä käsittelemme tietoisesti. Näemme maisemassa luonnonhistoriallisen kehityksen tulosta, ihmisen toiminnan merkkejä aikaisemmasta ja nykyisestä käytöstä.

Esteettinen ymmärryksemme syvenee tietoisien havainnoinnin ja päättelyn avulla. Havaitsemme maiseman olevan jatkuvassa muutoksessa, eikä maiseman kehitystä voida pysäyttää.

Myytti, symboli ja taide, ovat lähinnä havaitsijan omasta tilasta ja havainnoinnin kontekstista riippuvaisia, eikä niiden vaikutus ole jokaisessa maisemassa mukana jokaisen havainnoijan kohdalla. Kansallisessa kaupunkipuistossa on runsaasti juuri näihin kohtiin liittyviä arvoja.

2.3 Tutkimuksen tavoitteet ja toteutus

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli evaluoida käytännössä toteutettavaa suunnitteluprosessia kirjallisuuden avulla ja selvittää, mitä lisäarvoa yhteistoiminnallisen oppimisen näkökulma tuo suunnitteluprosessiin. Lisäksi selvitettiin, mitä vaikutuksia yhteistoiminnallisella oppimisella mahdollisesti on suunnitteluprosessin ulkopuolella. Tutkimuksen kohteena oli Porvoon kaupungin kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösunnitelman laatimisprosessi, lähinnä suunnitteluprojektin esiselvitysvaihe joulukuusta 2013 tammikuuhun 2015, jolloin kehitettiin yhteisölliseen lähestymistapaan perustuvaa suunnittelua. Tätä tutkimusta käytetään menetelmäsovelluksen edelleen kehittämisessä.

Tutkimuskysymyksinä olivat: Miten yhteisöllisen suunnittelun ja oppimisen näkökulma on sovellettavissa käytännön tilanteeseen tapauksessa, jossa ei ole olemassa kärjistynyttä intressiristiriitaa osallisten välillä? Voidaanko yhteisöllistä lähestymistapaa soveltaa Porvoon kaupungin toimintakulttuurissa ja jos voidaan, niin millä edellytyksillä?

Tutkimuksessa kehitettiin käytännön suunnitteluprosessia siten, että siinä hyödynnetään yhteisöllistä oppimista. Yhteisöllisen suunnittelun tärkeimpiä vaiheita ovat suunnittelutehtävän eli ratkaisu-ongelman määrittely yhteisöllisesti sekä yhteisöllisen suunnittelun saattaminen osaksi käytännön suunnittelutyötä.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimukseen kerätty aineisto oli laadullista. Se kerättiin suunnitteluprosessin aloitusvaiheen aikana joulukuusta 2013 tammikuuhun 2015. Pääosa muodostuu tutkijan perehtymisestä kirjallisuuteen ja kokemuksista, havainnoista ja päätelmistä suunnitteluprosessin aikana. Osa on suunnitteluprosessissa kertyneitä esityksiä, muistioita ja muita dokumentteja, joihin liittyy suunnittelupäiväkirjan merkintöjä. Prosessiin keskeisesti osallistuvia tahoja pyydettiin pitämään suunnittelu- tai oppimispäiväkirjaa. Suunnitteluprosessin aloitusvaiheen jälkeen haastateltiin keskeisiä toimijoita, kun yhteisöllistä lähestymistapaa oli pyritty soveltamaan noin vuoden ajan. Haastattelut olivat teema-haastatteluja, joissa sovellettiin etnografista lähestymistapaa. Niissä selvitettiin vastaajan käsityksiä yhteisöllisestä lähestymistavasta, asiantuntijan ja osallisen roolista siinä, sekä parhaasta menettelytavasta suunnittelun edetessä.

Tilanteen hahmottamisessa sovellettiin "pehmeiden systeemien" menetelmää, Soft Systems Methodology (SSM) (Checkland & Poulter 2010, viitattu 15.11.2014). Suunnittelun toimintatavan muutos kohdistuu ensimmäisessä vaiheessa asiantuntijan roolin muuttamiseen. Perinteisesti asiantuntijalle tuodaan ongelma ratkaistavaksi, mutta kun ongelma on monialainen ja vaikeasti määriteltävissä, kääntyy tilanne toisin päin: asiantuntija annetaan yhteisön avuksi ongelman ratkaisussa. Tämän muutoksen havainnoinnissa sovellettiin tutkijan osallistumista työn tekoon ja etnografista havainnointia, jossa tutkija tulkitsee osallisten motivaatiota, arvoja ja näkemysten perusteita.

Tutkimus toteutettiin siten, että tutkimuksen tekijä toimi kansallisen kaupunkipuiston suunnittelun työryhmän sihteerinä osallistuen suunnitteluprosessiin. Tutkimuksen aineisto kertyi tutkijan laatimasta suunnittelupäiväkirjasta, haastatteluista ja palautteesta, sekä erilaisista muistioista, ryhmätöistä ym. suunnittelussa syntyneistä dokumenteista. Suunnitteluprosessin vaiheista tutkimus kattaa projektin esiselvitysvaiheen ja toimii samalla projektivaiheen evaluointina yhteisöllisen oppimisen näkökulman käytön käytännön mahdollisuuksista.

Tutkijan suunnittelupäiväkirja on liitteenä 1. Prosessin keskeisiä toimijoita pyydettiin tekemään muistiinpanoja kokemuksistaan ja vaikutelmistaan päiväkirjanomaisesti. Yksikään ei tehnyt järjestelmällisiä muistiinpanoja suunnittelusta. Tutkija keskusteli osallistujien kanssa prosessin kehittämisestä ja johti kehittämistapaamisia, joissa kehitettiin suunnitteluprosessia yhteisölliseksi.

3.1 Suunnitteluprojektin eteneminen

Porvoon kansallisen kaupunkipuiston kehittämiseksi on tapahtunut paljon hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisprosessin ulkopuolella ja siitä riippumatta. Julkisessa keskustelussa esiintyi aluksi varsin omaperäisiä tulkintoja perustetun puiston vaikutuksista. Puisto rinnastettiin luonnon- tai kansallispuistoihin, joiden päätehtävä olisi alkuperäisen luonnon suojeleminen. Toinen esimerkki äärimmäisestä tulkinnasta oli, että lähes koko puiston alue tulisi rakentaa melko korkean hoitoluokan kaupunkipuistoksi. Ajan kuluessa julkisessa keskustelussa on selvästi muodostunut realistisempi käsitys kansallisen kaupunkipuiston olemuksesta, merkityksestä ja lainsäädännöllisestä asemasta.

Suunnittelun liittyvien tilaisuuksien (taulukko 2) lisäksi käytiin myös kahdenkeskisiä valmistelukeskusteluja. Kansallisen kaupunkipuiston perustaminen ja siihen liittyvä suunnittelu on tehty suurimmaksi osaksi samalla henkilöstöllä kuin nyt aloitettava hoito- ja käyttösuunnitelman laadinta. Ennen ja jälkeen perustamispäätöksen on teetetty ja laadittu omana työnä erilaisia selvityksiä luontoarvoista, maisemasta ja kulttuuriarvoista. Omana työnä on tehty pienimuotoisia kokeiluja metsäalueiden suunnittelusta eri alueilla sekä kartoitettu yksittäisen metsäalueen sosiaalisia arvoja. Maisema-arkkitehtiopiskelijoiden studiokurssin harjoitustöitä on toteutettu kansallisen kaupunkipuiston alueella. Erilaisia selvityksiä on runsaammin kuin taulukosta tai liitteestä 1 ilmenee.

TAULUKKO 2. Pidetyt suunnittelutilaisuudet.

Aika	Tapahtuma	Osallistujia	Tarkoitus	Tulos/huomioita
9.12.2013	aloituspalaveri	9	organisointi	käsitekartta
4.2.2014	tilannepalaveri	7	organisointi	työnjakoa, aikataulu
14.2.2014	suunnittelukokous	3	roolijako	organisointiehdotus
24.2.2014	suunnittelukokous	7	lähestymistavan täsmennys	a´wot-analyysi kolmannen sektorin roolista
20.3.2014	yhteistoimintapalaveri	5	kolmannen sektorin osallistuminen	pohdittiin EU-rahoituksen mahdollisuuksia
17.4.2014	esittely kaupungin johdolle	4	organisointi, johdon rooli	tiedotus ja johdon hyväksyntä
15.5.2014	yleisötilaisuus	10	esittely, tiedotus	vuosipäivätillaisuus
12.9.2014	verkostotapaaminen	27	esittely, vertaistuki	ryhmätyöosuus jäi puuttumaan, palautetta ei saatu
12.1.2015	esittely tulevalle työryhmälle	3	malli uudeksi organisoinniksi	hyväksynnän saaminen
16.1.2015	esittely johdolle	2	malli uudeksi organisoinniksi	Kaupunkisuunnittelupäällikkö hyväksyi mallin

Kaupunki on ollut avoin erilaisille tavoille hyödyntää Kansallista kaupunkipuistoa. Ainoat tiukasti rajoittavat tekijät ovat olleet voimassa olevat kaavat, perustetut luonnonsuojelualueet ja puiston perustamishakemuksessa esitetyt arvot ja tavoitteet. Matkailun edistämiseksi puistoa on markkinoitu tutustumiskohteena erilaisista näkökulmista. Puistoon on tehty erilaisia reittejä, joiden kohdepasteet ovat luettavissa esimerkiksi älypuhelimella. Koulut ovat toteuttaneet erilaisia oppimisprojekteja eri oppiaineissa. Porvoon museo on tuottanut esityksiä puiston alueen historiasta. Yhdistykset ovat tehneet aloitteita ja pitäneet erilaisia tapahtumia, joissa on tiedostettu alueen olevan kansallinen kaupunkipuisto. Kaikki nämä ovat tehneet puistoa tunnetuksi ja luoneet puistolle merkityksiä riippumatta puiston hoito- ja käyttösuunnitelmaprosessista.

Kolmannen sektorin toimintamahdollisuuksia voidaan tukea, mutta kaupungin on hyvin vaikea luoda vapaaehtoisuudelle perustuvaa toimintaa. Aidosti alhaalta ylös suuntautuvat aloitteet ja toiminnot eivät synny suunnitelmallisesti. Yhteisöllisyyden näkökulmasta osoittautui hyödylliseksi, että hallinto on joustava ja tarjoaa vähintään asiantuntijapalveluita toimintaan halukkaille tahoille. Vuorovaikutus hallinnon ja aktiivisten kuntalaisten välillä on tärkeää, vaikkei kaupungilla olisi osoittaa varoja ehdotettuihin toimiin. Käytännössä tämä tarkoitti joitakin iltatilaisuuksia, joissa kaupungin edustaja, esimerkiksi kaavoittaja, piti lyhyen alustuksen ja osallistui keskusteluun.

3.2 Teemahaastattelu

Teemahaastattelulla selvitettiin prosessiin keskeisesti osallistuneiden viranhaltijoiden käsityksiä yhteisöllisestä suunnittelusta ja sen soveltamisesta käsillä olevaan tapaukseen. Haastateltuja oli kahdeksan. Osa haastatelluista oli osallistunut koko prosessiin, osa tullut mukaan prosessin aikana tai osallistunut siihen vain oman erikoisalansa osalta. Haastateltavat valittiin asemansa perusteella siten, että heidän asennoitumisensa voitiin katsoa vaikuttavan ratkaisevasti prosessiin.

Haastattelussa oli etnografinen ote, eli haastattelija asennoituu oppilaaksi, jolle haastateltava opettaa ymmärrystä omasta toiminnastaan. Haastattelutilanteessa käytetään aikaa yhteiseen merkitysten rakentamiseen. Haastattelija suhtautuu arvostavasti haastateltavan näkemyksiin ja painotuksiin, vaikka ne poikkeaisivat haastattelijan ennakkokäsityksistä tai aikaisemmista kokemuksista (Tolonen & Palmu 2007, 91).

Kysymykset olivat seuraavat:

1. Mitä **on** yhteisöllinen suunnittelu, yhteisöllinen oppiminen?
2. Kuka päättää, kuka johtaa, kuka tahtoo?
3. Miten asiantuntija / suunnittelija käyttää valtaa?
4. Mitä lähestymistapa edellyttäisi organisaation sisäiseltä ja ulkoiselta viestinnältä?
5. Miksi neuvotella sellaisesta, jonka voi määrätä?
6. Mikä olisi pienimmän riesan tie, miksi?

Haastattelun tuloksia analysoitiin tekemällä SSM:ssä (Soft Systems Methodology) käytettäviä käsittekarttoja ja piirrosmalleja. Niiden avulla hahmotettiin mahdollisia tehokkaita tapoja soveltaa yh-

teisöllistä lähestymistapaa. Lähtökohtana oli, että vastaajat olivat tuoneet asenteensa ja käsityksensä rehellisesti ja riittävän laajasti ilmi, eikä näihin asenteisiin voitu ulkopuolisella puuttumisella vaikuttaa.

4 TULOKSET

4.1 Yhteisöllisen lähestymistavan soveltuvuus kaupungin toimintakulttuuriin

Kuten taulukosta 2 ilmenee, eteni työskentely alussa varsin rivakasti. Yhteisöllistä lähestymistapaa esiteltiin ja sen soveltamista pohdittiin ryhmätöissä. Tilaisuuksissa esitettiin epäilyjä yhteisöllisen lähestymistavan soveltuvuudesta, kustannustehokkuudesta ja järkevyydestä. Kaupunkisuunnittelupääällikkö kannatti johdonmukaisesti yhteisöllistä lähestymistapaa.

Prosessin alussa yritettiin muotoilla prosessille tavoitteita ja suuntaviivoja. Yleisesti ottaen myönnetään, että suunnittelu ilman tavoitteita on mieletonä, mutta ei ole mitenkään tavatonta, että suunnittelun tavoitteita luonnehditaan sanoilla ”hyvä” tai ”toteuttamiskelpoinen”. Tässä näkyy, että suunnittelun tavoitteet tulevat vallitsevasta kulttuurista ikään kuin annettuina. Kun niitä halutaan täsmällisesti muotoilla, kohdataan kommunikaation vaikeus. Omia vaikutelmia ja itsestäänselvyksiä onkin vaikea muotoilla loogisiksi lauseiksi.

Normaalisti asiantuntijat suunnittelevat muutoksia fyysiseen ympäristöön. Kansallinen kaupunkipuisto on kuitenkin mitä suurimmassa määrin erilaisiin merkityksiin ja arvoihin perustuva rakennelma, joka tosin kiinnittyy vahvasti fyysiseen ympäristöön. Fyysisten asioiden merkitykset tulevat sosiaalisesta todellisuudesta (ks. liite 1, kuva 4) ja ne leviävät yhteisössä kommunikaation välityksellä. Tällaisten ilmiöiden merkityksen kasvaessa tarvittaisiin suunnittelussa menetelmiä ja työkaluja sosiaalisen todellisuuden hahmottamiseen. On myös huomattava, että suunnitteluprosessi ja kaikki muukin hallinnon toiminta tuottaa ja uusintaa sosiaalista todellisuutta.

Kun kehittämisessä pyydettiin yksilötyöskentelynä tuotettuja näkökulmia keinoista hankkia mahdollisimman suuria hyötyjä ja välttää todettuja uhkia, ei juuri kukaan tuottanut aineistoa. Vain joitakin suullisia kommentteja saatiin. Innostus osallistua työskentelyyn väheni ja kyselyt suunnitelman osien kirjoittajista lisääntyivät. Ammattilaisten työskentelyn paradigma ei muuttunut yhteisölliseksi, vaan yhteisöllisyys käsitettiin edelleen osallistamiseksi kyselyillä yms. Suunnittelijan rooli nähtiin portinvarijaksi, joka valikoi käsiteltävät ehdotukset, valmistelee esitykset sekä tekee lopulta ratkaisut keräämänsä tiedon ja oman ammattitaitonsa pohjalta.

Osa ammattilaisista ei ollut muuttanut käsityksiään siitä huolimatta, että he olivat osallistuneet yhteisöllistä lähestymistapaa esitelleisiin ja organisoineisiin tilaisuuksiin. Lähestymistapaa ei oltu sisäistetty. Teemahaastattelussa kritisoitiin aikaisemmissa tilaisuuksissa esitettyjä menettelytapoja. Ilman haastatteluja tämä ei olisi tullut esiin, sillä kritiikkiä ei esitetty tilaisuuksissa eikä niiden jälkeen.

Teemahaastattelu vahvisti käsitysten muuttumattomuuden tai hyvin hitaan muutoksen. Vaihtelu eri henkilöiden mielipiteissä oli yhteisöllisyyden näkökulmasta suurta. Suunnittelun organisoinnissa tehtiin tammikuussa 2015 muutos, jossa suunnitteluryhmässä on neljä eri hallinnonala edustettuna. Henkilöt työryhmään valittiin siten, että heidän näkemyksensä tukevat yhteisöllisen suunnittelun mahdollisuutta, ja että he todennäköisesti kykenevät tehokkaaseen yhteisölliseen tiedonrakenteluun siten kuin Näykki (2014) väitöskirjassaan kuvaa.

Esimerkkejä vastauksista

Ensimmäiseen kysymykseen yhteisöllisen oppimisen luonteesta saatiin mm. seuraavat vastaukset: (Haastateltavia ei ole tässä eritelty, koska vastaajia ei ole tarpeen tunnistaa. Kukin kappale on katkelma yhden vastaajan puheesta.)

Organisaation sisäistä oppimista, ajattelen ensisijaisesti niin, yhteisen tavoitteen ymmärtäminen, ellei ole yhteistä tavoitetta, ei voi olla yhteisöllisyyttä. Murtaa organisaation rajat. Laajemmin esim Gampulan asukkaat, on poliittikotaso ja kuntalaistaso, nekin pitäisi sitouttaa, mutta niillä on omiakin tavoitteita, olisi hyvä saada ne positiivisella tavalla mukaan. Pieni ristiriita on hyvä asia, mutta ruodussa pitää pysyä. Mitä voi tehdä, kädet yhteistyössä, esim puron perkaus ja taimenten istutus. Halu osallistua kanavoidaan tekemiseen kiukuttelun sijaan, yhteisöllisyys toteutuu lapion varressa, ei kirjoituspöydän ääressä.

Koostuu pääosin virkamiehistä, syntyy toteutettavaa, lähtökohdat ja tavoitteet, sitten yhteisö osallistumaan. Siis ensin luodaan runko, sitten mielipiteet. Jos liian aikaisin osallistetaan, saadaan fanatikkojen mielipiteet, ei muuta. Kovaääniset eivät aina oikeassa.

Öö, siis, kantapään kautta. Periaatteessa itseohjaavaa, motivoituneet henkilöt. Avoin ilmapiiri keskustelulle, siis ei "tieto on valtaa" ja herkullisia virheitä odotellessa... Semmoinen organisaatio, joka kehittyi tahallaan tai tahattomasti, pyrkimys parempaan, ohjautuu kokeiluista.

Ensimmäisessä korostuu ajatus ympäristöön vaikuttamisesta konkreettisen toiminnan kautta, josta syntyy henkilökohtainen suhde ja osallisuus ympäristöön. Osassa vastauksista korostuu halu saa-

vuttaa nopeasti mitattavia tuloksia eli valmis suunnitelmaehdotus. Suunnittelijan rooli ja suunnittelulla tavoiteltavat hyödyt nähdään eri vastauksissa varsin erilaisina. Joissakin vastauksissa nähdään itseään korjaava epävarmuus tavoiteltavana tilana, joissakin taas tehokas ja hallittu prosessi kohti ennalta aavistettavaa lopputulosta olisi parasta.

Suunnittelijan roolista ja vallankäytöstä yhteisöllisessä lähestymistavassa esitettiin myös toisistaan poikkeavia näkemyksiä. Suunnittelijan ja asiantuntijan käsitys roolistaan on oman toiminnan reflektoinnin perusta, ja vaikuttaa siten hyvin paljon yhteisöllisen prosessin toteutumiseen.

Tieto on valtaa ja nyt pitää kertoa tietonsa, pitää olla kirkasotsainen ja käyttää tietoaan oikein, eli jakaa sen ymmärrettävästi. Ei saa olla hämärää, pitää olla uskottavaa.

Hyvää vallankäyttöä on, että analysoi mielipiteet, erittelevä ote ja pyrkimys hyvään päätökseen. Suunnittelijan arvot ja koulutus näkyy ja tuntuu. Korkeatasoinen ratkaisu edellyttää laajaa ammattitaitoa, valintoja pitää tehdä ja kunnioittaa edellisiä päätöksiä. Asian täytyy edetä, ei jauheta samoja perusteita. Turhauttavaa vaihtoa pitäisi saada vähemmäksi.

Emmä tiää, ei voi oikein sanoa, että käyttää valtaa vaan käyttää omaa osaamistaan. Ammattitaidon lopputuote. Suunnittelijoilla näppituntuma mitä pitää huomioida, mutta ei se vallankäyttöä ole.

Esittää vaihtoehtoja, jättää jotain pois. Voi rajata jo lähtöasetelmia, ketä kutsuu, painopisteiden valinta, voi nostaa asioita.

Asiantuntija käyttää tietyssä roolissa kongniitivista valtaa, liittyy tietoon, mutta liittyy tunteisiin. Opettaja voi vaikuttaa, jos on taitava, osaa jakaa tietonsa niin, että se vaikuttaa arvokehityksessä. Jos saatu rooli sallii puhua suoraan, silloin kuunnellaan, esim päällikkyyttä auttaa. Suunnittelijan ammattitaito mahdollistaa hyvät ratkaisut, ei rajaa niitä pois. Hyvä puhuttamaan, tuntee välineitä saada tietoja, arvoja, näkemyksiä prosessiin. Saa ryhmän jäsenistä irti ja seuloa ne, ja muodostaa hyväksyttävän synteessin. Osaa laatia asiakirjan, jonka toteutus on mahdollista.

Osassa vastauksista näkyy halu yhteisölliseen tiedonrakenteluun, osassa halu toimia portinvartijana. Käytännössä molempia tarvitaan, mutta toiminnan taustalla olevat arvot ja pyrkimykset ratkaisevat ammattilaisen toiminnan hyväksyttävyyden yhteisöllisestä näkökulmasta. Oma piilotettu agenda ei yhteisöllisessä lähestymistavassa saa olla, vaan omat tavoitteet on tuotava perusteluineen julki. Ja jos argumentit eivät riitä, on myönnettävä tai löydettävä parempia perusteita omalle kannalle.

4.2. Yhteisöllisen suunnittelun näkökulman käytännön sovellettavuus

Suunnitteluprosessin yhteisöllistä lähestymistapaa mahdollistettiin haastattelun jälkeen siten, että suurin osa aikaisemman työryhmän jäsenistä on koottu asiantuntijatyöryhmään, jossa he edustavat omaa asiantuntemustaan ja hallinnonalaansa, eikä heiltä edellytetä yhteisöllisen suunnittelun prosessin hallintaa. Suunnitteluprosessista vastaa tiiviimpi eri hallinnonaloja edustava ryhmä, johon kuuluu neljä henkilöä. Henkilöiden valintaan on vaikuttanut paitsi hallintokunnan edustus, myös henkilön asenne ja valmius yhteisölliseen työskentelyyn.

Tässä näkyy johdon sitoutuminen yhteisölliseen lähestymistapaan. Prosessiin valitaan keskeisiksi henkilöt, jotka edistävät yhteisöllistä prosessia. Henkilöt, jotka eivät sitoudu yhteisölliseen lähestymistapaan, edustavat omaa asiantuntemustaan ja osallistuvat prosessiin, mutta eivät käytä valtaa prosessin ohjaamiseen.

Tapauksia suunnittelun aikana

Esimiesasemassa olevalle viranhaltijalle oli tiedotettu suunnittelun yhteisöllisestä lähestymistavasta. Viranhaltija teki kuitenkin oleellisesti puistoon vaikuttavia rakentamispäätöksiä toimivaltansa puitteissa tiedottamatta niistä kellekään hoito- ja käyttösuunnitelman parissa työskentelevälle. Asiasta saatiin tietää kansalaispalautteen kautta, kun maastoon oli kepitetty jotakin. Asioista oli sovittu alueella vaikuttavan asukasaktiivin kanssa. Asukaskontaktin edustavuus jäi epäselväksi, hanke raukesi toistaiseksi kansallisen kaupunkipuiston alueelle sijoittuvilta osiltaan.

Johdon kanssa sovittiin prosessin organisoinnista. Johdon vastuulle jäi käsitellä asia johtoryhmissä ja osoittaa tarvittavat henkilöresurssit projektin käyttöön. Kun suunnittelija otti yhteyttä tarvittaviin asiantuntijoihin ja näiden esimiehiin, nämä eivät olleet saaneet tehtäväksi osallistua suunnitteluun. Resurssointi jouduttiin käsittelemään uudelleen, ja tästä aiheutui viivytystä.

Johdolle esitettiin kansallisen kaupunkipuiston neuvottelukunnan perustamista. Neuvottelukuntaan kutsuttaisiin johtavia poliitikkoja ja muita vaikuttajia, kuten kulttuurin ja liike-elämän edustajia, joilla voisi olla syvällisempiä näkemyksiä Porvoon kehittämisestä. Neuvottelukunta keskustelisi käsitel-

tävistä aiheista ja kommentoisi hoito- ja käyttösuunnitelmaa sen eri vaiheissa. Johto hyväksyi ajatuksen periaatteessa, mutta esitti epäilyksiä kutsuttavien henkilöiden valinnasta sekä neuvottelukunnan toimivuudesta. Neuvottelukuntaa ei ole toistaiseksi perustettu.

Kansallisen kaupunkipuiston mahdollisia tulevaisuuden muotoja pyrittiin tutkimaan järjestämällä keskeisille viranhaltijoille tulevaisuustyöpaja. Tulevaisuutta pidettiin jokseenkin itsestään selvänä menneisyyden jatkumona, eikä sen tutkimista pidetty mitenkään tarpeellisena. Työskentelyyn osallistuminen oli varsin passiivista.

Suunnittelun aikana valmistui kaupungin sisäinen ohje: Osallistumisen toimintamalli – ohjelmien työsuunnitelma. Ohje korostaa kaupunkilaisten osallistumismahdollisuuksien lisäämistä ja osallistumisen vaikuttavuuden parantamista. Lähestymistapa on kuitenkin osallistava, vrt. taulukko 1, eli osallisten ajatuksia, kommentteja, merkityksiä ym. kerätään, ei niinkään jaeta osallistujien kesken. Arvotus ja tiedonrakentelu toteutuu asiantuntijatyönä, ja päätöksenteko lopulta normaaliin tapaan esittelystä. Yhteisöllisen oppimisen tehokkaammin mahdollistavaa avointa yhdistettyä menettelyä ei ohjeisteta.

Kahdenkeskisissä keskusteluissa ja palautteissa on esiintynyt useammankin kerran sellaisia sanontoja, kuin ”Etkö sä voi vaan kirjoittaa sitä?” ja ”Mä luulin, että sä teet sen suunnitelman.” Odotetaan siis valmista suunnitelmaa ilman, että asiaan täytyisi perehtyä ja poistua omalta mukavuusalueelta. Yhteisöllisyys ymmärretään joksikin, josta voi pysyä erossa ja odottaa valmiita, laadukkaita tuloksia.

5 SUUNNITTELUPROSESSIN EVALUAATIO

Kehittämistyössä saatiin kokemuksia yhteistoiminnallisen suunnittelun lähestymistavan soveltamisesta käytännön suunnittelutilanteeseen. Seuraavassa arvioin lähestymistavan sovellettavuutta ja sen edellytyksiä tulosten ja lähdekirjallisuuden avulla.

Yhteisöllisen lähestymistavan valintaan on Yhdysvalloissa liittynyt voimakas ulkoinen pakko. Tilanne on ollut jollekin osalliselle niin epätydyttävä, että päätöksentekoon on pyritty vaikuttamaan käyttämällä poikkeuksellisia keinoja, jopa väkivaltaa. (Daniels ym. 2001, Wondolleck ym. 2000.)

Porvoon kansallisen kaupunkipuiston tapauksessa hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa väkivallan tai muun ulkoisen puuttumisen uhkaa ei ole ollut, vaan yhteisöllisellä lähestymistavalla pyritään saavuttamaan monenlaisia hyötyjä. Tärkeimpinä tavoitteina ovat olleet yhteisön tietojen ja resurssien käyttöön saaminen, mahdollisimman hyvin perustellut tietoiset päätökset ja erilaiset synergieadut ja resurssien tehokas hyödyntäminen.

5.1 Suunnittelun lähestymistavan valinta

Tavanomainen suunnitteluprosessi sellaisena kuin se on kuvattu Taajamametsät – suunnittelu ja hoito teoksessa (Pykäläinen, Kurttila, Hamberg, Löfström & Häkkinen 2012, 59) johtaa päätöksentekijän ja osallisen sikäli hankalaan asemaan, että hän joutuu sanomaan osallistamisvaiheessa sekä päätöksentekotilanteessa mielipiteensä melko ”kylmiltään”. Aivan kuin hän olisi asiaa voinut valmistella, paneutua siihen ja sitten lausua harkitun mielipiteensä. Kaikki valmistelu on tehty asiantuntijatyönä päätöksentekijää ja osallisia haastatellen, mutta heidän oppimismahdollisuutensa laiminlyöden. Asiantuntijan laatima suunnitelmaesitys voi olla juuri oikea, tehokas ja optimoitu annettujen tavoitteiden mukaan, muttei silti tunnu omalta tai edes omien tavoitteiden mukaiselta. Henkilökohtaista oppimista ei voi ulkoistaa asiantuntijalle tai organisaatiolle (Moilanen 2001, 17).

Tosiasiassa osallistamisvaihe vasta nostaa asian tietoisuuteen ja käynnistää oppimisprosessin, jonka aikana mielipide saa lisää perusteluita sekä syvyyttä tai voi jopa muuttuakin. Aivan kuten jo

Immanuel Kant esitti, esteettiseen elämykseen kuuluu kommunikaatio ja elämyksen syventyminen sosiaalisen vuorovaikutuksen kautta (Brady 2012, 153, 170).

Mielipiteiden kyselyä ilman edeltävää perehdyttämistä ei tule yliarvostaa suunnittelun tavoitteiden määrittelyssä (Daniels ym. 2001). Niillä on sijansa, mutta tuloksia on käsiteltävä, kerätyt merkitykset on jaettava ja punnittava sosiaalisessa kanssakäymisessä ennen niiden muotoilua tavoitteiksi. Juuri tämä vaihe on yhteisöllisen suunnittelun ja osallistavan suunnittelun ero. Osallistamisella kerätään merkityksiä, mutta yhteisöllisellä suunnittelulla ne jaetaan ja arvotetaan. Keräämällä löydetään mitä on, mutta kanssakäymisen kautta määritetään, mitä se merkitsee. Eri asiat eivät vaikuta lineaarisesti, vaan monien tekijöiden vaikutuksista tulee monimutkainen systeemi, jota ei sellaiseenaan voida mitata. Kaikki arvottaminen tapahtuu ihmisen tekemänä, pohjautuu kulttuuriin, muuttuu ajassa ja saattaa erehtyä. (Oksanen 2012, 265–266).

Kulttuurilliset ilmiöt ovat muuttuneet monimuotoisemmiksi teknologisen kehityksen ja muuttoliikkeen seurauksena. Ihmisiä on vaikea kuvata rationaalisesti valitsevina olioina, jolloin valinnat voitaisiin mallintaa. Arvottamissysteemistä saadaan havaintoja tarkkailemalla ihmisten valintoja ja toimia. (Crang 1998.) Tarkkailemalla ei vaikuteta sosiaaliseen systeemiin, eikä kiinnitetä ihmisten huomiota suunniteltavaan asiaan. Onnistuessaan systeemiin vaikuttamaton tarkkailu mahdollistaa suunnittelun ilman osallistamista, ja varsin tyydyttävien tulosten saavuttamisen. Itseasiassa tämä suunnittelun muoto, asiantuntijasuunnittelu, taitaa olla kaikkein yleisin, ja sitä käytetään arkipäiväisessä rutiinisuunnittelussa. Kun se ei riko vallitsevaa kulttuuria vastaan, se on melko huomaamaton.

Asiantuntijan rooli on osallistavassa ja yhteisöllisessä suunnittelussa erilainen. Osallistavassa suunnittelussa asiantuntija käyttää selvästi suunnittelijan valtaa valitessaan arvokkaat mielipiteet ristiriitaisten palautteiden joukosta, päättää koska ja kuka osallistuu sekä sen, mistä ylipäätään keskustellaan ja millä tavalla. Aidosti yhteisöllisessä suunnittelussa osallistujasta tulee osallinen ja suunnittelija tarjoaa hänen käyttöönsä asiantuntemuksensa. (Forester 1989.)

Parhaimmillaan yhteisöllisellä oppimisella saavutetaan niin hyvä tilanne- ja tavoitekuva, että sen pohjalta toimenpiteiden suunnittelu on helppoa ja voidaan toimia yllättävissäkin tilanteissa, kuten luonnontuhojen kohdatessa suunniteltavaa aluetta. Ihanteellisessa tilanteessa suunnittelu on mukautuvaa, oppivaa ja jatkuvaa. Ei tarvitse tehdä mitään "lopullista" suunnitelmaa, vaan voidaan toimia järkevästi tilanteen mukaan ja kokeilla erilaisia toimintatapoja suunniteltujen tavoitteiden

saavuttamiseksi. Miten mitään uutta ja innovatiivista voisi esiintyä, ellei missään saisi kokeilla ja joskus epäonnistuaakin? (Daniels ym. 2001.)

5.1.1 Yhteisöllisen lähestymistavan valintaa rajoittavat tekijät

Moilasan (2001, 127–128) mukaan ihmisen motivoituminen voi johtua sisäisistä tai ulkoisista tekijöistä. Sisäisten syiden aiheuttaman toiminnan onnistuminen tuottaa suuremman tyydytyksen ja vahvistaa itsesäätelyn ja selviytymisen tunnetta. Sisäsyntyiseen motivaatioon vaikuttaa yksilön tarve säädellä omaa toimintaansa sekä jännite tavoitteiden ja nykytilan, tai nähtävissä olevan kehityksen välillä. Mitä suurempi jännite, sen kovemmin ihminen on valmis ponnistelemaan tavoitteensa saavuttamiseksi.

Toisaalta, toimintavan muuttamiseksi tarvitaan ulkoista painetta. Onnistuneissa yhteisöllisen suunnittelun hankkeissa on ollut ulkoa tullut tarve muuttaa aikaisempaa suunnittelukäytäntöä. (Daniels ym. 2001; Wondolleck ym. 2000.)

Myös julkisen vallan käyttäjillä on tarve säädellä omaa toimintaansa. Miksi neuvotella sellaisesta, jonka voi asemansa perusteella määrätä? Sisäsyntyinen motivaatio on vaihtoehtoista parempi, ja ylimmän johdon sitoutuminen yhteisölliseen suunnitteluun on välttämätön. Keskijohdosta voidaan motivoida ulkoisilla keinoilla, kuten käskemällä. (Daniels ym. 2001.) Yleinen elämäkokemus osoittaa, että keskijohdon toimilla on julkishallinnossa ratkaiseva vaikutus saavutettaviin tuloksiin.

Yhteisöllisen suunnittelun kannalta on mielenkiintoista tutkia hallinnon käsitystä valtansa lähteestä. Käsitetäänkö valta tulevaisuudessa ylhäältä vai alhaalta. Virkanimitykset ja toimivaltuudet tulevat selvästi ylhäältä, mutta ylintä valtaa käyttävät elimet ovat kansan valitsemia. Hallinnossa arkirutiinit, asiantuntijuus ja toimintatavat voivat hämärtää vallan alkuperäisen lähteen tasavallassa. Asema- ja tehtävästään johtuen hallinto tuottaa myös kulttuurista tapaa hallita ja hallinnoida, siis yleistä käsitystä itsestään. (Pekonen 2005, 184–190.) Toisaalta olemassa olevien valtasuhteiden tunnistaminen ja tunnustaminen on suunnittelulle tärkeä lähtökohta (Forester 1989, 27).

Tutkimuksen haastatteluissa tuli esille asiantuntijavetoiseen suunnitteluun liittyvä piirre. Usein ammattilainen suunnittelee itselleen tai kaltaiselleen, eikä aidosti selvitä tavoitteita tapauskohtaisesti.

Ammattilaisella on halu edetä nopeasti kohti näkemäänsä ratkaisua kyseenalaistamatta omaa ajatteluaan. Suunnittelijan oman paradigman, ammatillisen minäkuvan, muuttumattomuus voi olla suurin este yhteisöllisen lähestymistavan valinnalle.

Ammattilainen joutuu kohtaamaan asioiden hallinnan menettämisen pelon, sekä mahdollisesti perustelemaan aivan ammattinsa harjoittamisen perusoletuksia, joita ei mahdollisesti ole edes itse koskaan kyseenalaistanut. Yhteisöllisyys edellyttää myös konfliktien kohtaamista ja rakentavaa ratkomista sivuuttamisen asemasta. Konflikteihin voi liittyä riski kasvojen menettämisestä ja julkisesta nolaamisesta, puolin ja toisin, mitä ammattilainen yleensä pyrkii välttämään.

5.1.2 Yhteisöllistä oppimista puoltavat tekijät

Missä tahansa hankkeessa on muutoksien tekeminen sitä edullisempaa, mitä aikaisemmassa vaiheessa muutos tehdään. Ideointivaiheessa muutos on lähes ilmainen, koska ideaan ei ole sitoutunut vielä tuotannon panoksia, jotka jouduttaisiin muutoksessa hylkäämään. Ideoiden kestävyys testaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa on edullisempaa kuin suunnittelun tai toteutuksen keskeyttäminen myöhemmin johtuen yhteisön spontaanista vastustuksesta.

Yhteisöllinen suunnittelu mahdollistaa halukkaan ihmisen muuttumisen osallistujasta osalliseksi. Paikan merkityksellisyys kehittyä mielikuvituksen, asumisen ja tekemisen kautta. Kyse on muuttuvasta suhteesta ihmisen ja maiseman välillä, joka on tuttu, muttei koskaan läpikotaisin tunnettu. Maiseman käsittely ilmentää yhteisön ja toimivien ihmisten tietoja, uskomuksia, arvoja, luontosuhdetta ja moraalia. (von Bonsdorf 2007, 33–43.) Yhteisöllinen oppiminen ottaa tämän huomioon lähtökohtana, ja toisaalta laajentaa ja syventää osallistujien tietoja, ymmärrystä ja kokemusta. Yhteisöllisellä suunnittelulla ei ole mahdollista päätyä tiukasti ennalta määrättyyn lopputulokseen ilman, että yhteisöllisyyden periaatteista joudutaan luopumaan. Sitouttaminen mainitaan usein osallistamisen päämääräksi. Yhteisöllisyydellä saadaan aikaan parempaa sitoutumista paikkaan, joka ilmenee esimerkiksi kotiseururakkautena, mutta sillä ei voida ”myydä” asiantuntijaratkaisuja ainoina oikeina valintoina.

5.2 Voitettavat käytännön vaikeudet

Avoin ja luottamuksellinen viestintä mahdollisimman monen osapuolen kanssa on vaativa tehtävä. Piilotettu agenda eli kätkeyty neuvottelutavoite löytyy useimpien tahojen alkuasenteesta. Omia tavoitteita ajetaan ikään kuin toisten tavoitteita vastaan, nollasummapelinä. Osallistuminen suunnitteluprosessiin on vain yksi vaihtoehto omien tavoitteiden edistämiseksi.

Yksi erikoistapaus ovat tahot, jotka hyötyvät konfliktista, mutta eivät ratkaisusta. Esimerkiksi lehdistö nostaa mielellään vastakkainasettelun otsikoihin, mutta saavutettu sopuratkaisu uutisoidaan niukemmin. Myös yhdenasian liikkeet, protestipuolueet tms. tahot nostavat ongelmia esiin, mutta eivät panosta niiden todelliseen ratkaisuun. Tämä on todellisuudessa esiintyvä ilmiö, johon suunnitteluprosessin on vain sopeuduttava.

Suuri osa yhteisöllisen suunnittelun lähdemateriaalista on englanninkielistä, mikä tekee asian esittelyn työläämmäksi ja nostaa osallisten kynnystä tutustua itse materiaaliin. Etenkin SSM:a (Soft Systems Methodology) käsittelevän materiaalin puute koettiin hankalaksi.

Systeemiajattelu on usein kaavamaista eikä tilanteita hahmoteta sellaisina kuin ne todellisuudessa ovat, vaan voimakkaasti yksinkertaistaen. SSM tarjoaa toimivia apuvälineitä hahmottaa sosiaalisia tilanteita, joissa tapahtuu systeemien osien välistä epälineaarista vuorovaikutusta. Näillä välineillä voidaan tapauskohtaisesti käsitellä havaintoja ja rakentaa kuvauksia kunkin hetken todellisuudesta. Periaatteena on: mikä on, se on. Mallin tulee huomioida monimuotoinen todellisuus yksinkertaistamatta sitä ihanteelliseksi tilanteeksi, jota harvoin todellisuudessa esiintyy. Ihmiset eivät ole taloustieteen teorioiden rationaalisia toimijoita, mutta pyrkivät omien kokemustensa ja uskomustensa valossa toimimaan mielestään järkevästi.

Systeemin osat muuttavat toimintaansa oppimisen kautta. Oppimista ei voi ulkopuolelta pakottaa, mutta sen mahdollisuutta voi edistää. Suunnittelun on oltava joustavaa oppimisen aiheuttamille muutoksille. Jos tavoitteet ovat yksityiskohdissaan tarkasti tiedossa heti alussa, voi kyseessä olla enemminkin tarkastus- kuin suunnittelutilanne.

Osa toimijoista motivoituu eri asioista kuin suunnittelija toivoisi. Ihmisen tarvehierarkiassa on myös sosiaalisia tarpeita, joita voidaan tyydyttää suunnitteluprosessissa, riippumatta suunnittelun kohteesta. Osalla toimijoista tavoitteet liittyvät sosiaalisen tilanteen hyödyntämiseen, osa jopa hyötyy

konflikteista, ei ratkaisusta. Asioiden avoin avaaminen ja perustavanlaatuinen tutkiminen on ainakin yksi keino pitää konfliktiteollisuus siedettävällä tasolla. Mitä enemmän suunnittelun tavoitteita käsitellään itsestään selvyyksinä, valmiiksi annettuina, sitä enemmän annetaan mahdollisuuksia kritiikille itse suunnitteluprosessia ja lopputuotetta kohtaan.

Tilannesidonnaisuus näkyy myös suunnittelussa tarvittavan ajan määrässä. Vie aikaa ennen kuin uusi ongelma nousee yhteisön tietoisuuteen, tieto suunnittelusta leviää riittävän laajalle ja ihmiset oivaltavat asian merkityksen sekä mahdollisuudet omalta kannaltaan. Tiedotuksessa kannattaa käyttää monia kanavia ja tehdä aikaisemmasta poikkeavia ratkaisuja, jotta tulisi edes huomatuksi.

5.2.1 Luottamuksen säilyttäminen

Suunnitteluprosessin järjestävä taho menettää luottamuksensa, ellei se sitoudu prosessiin. Suunnittelutehtävä ja suunnitteluvara on viestitettävä selkeästi ja jatkuvasti, ettei muodostuisi vääriä käsityksiä ja sitä kautta katteettomia odotuksia. Suuri julkinen toimija käsitetään yhdeksi toimijaksi, jolla on vain yksi kanta. Siksi sisäisen tiedotuksen ja sitoutumisen on oltava kattavaa.

Prosessin on oltava avoin ja ennustettava. Päätöksenteon tapa ja pelisäännöt on tuotava selkeästi esiin. Suunnitelmaehdotuksessa on eriteltävä eriävät näkemykset niillä kohdin, mistä ei konsensusta saavuteta. Jokaisen on saatava olla eri mieltä niin kauan kuin itse haluaa. Lopulta yhteiskunnan päätöksentekorakenteissa syntyy päätös, joka perustuu parhaaseen käytettävissä olevaan tietoon. Yhteisöllinen lähestymistapa ei korvaa edustuksellista demokratiaa, mutta tukee sen päätöksentekoa.

Keskustelun on oltava asiakeskeistä ja argumentoivaa. Kriittisyys ja konflikti ovat prosessin olemassaololle välttämättömiä tekijöitä, mutta niin on arvostava ja hyvä käytösikin. Osallistujien tunnereaktioiden hallinta ja huomioonottaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä luottamuksen synnyttämisessä ja ylläpidossa.

Selkeä roolitus on myös tärkeä. Jos sama henkilö välttämättömyyden pakosta joutuu olemaan tilaisuudessa esimerkiksi järjestäjän ja asiantuntijan roolissa, on roolit erotettava selvästi puheenvuoroissa.

Organisaation sisäinen luottamus on tärkeää. Alaisten on voitava tuoda tietonsa ja kokemuksensa esiin, vaikka ne poikkeaisivat esimiehen tai suunnittelijan näkemyksistä. Suunnitelman käytännön toteuttajien osallistuminen suunnitteluun voi tuoda merkittäviä säästöjä organisaatiolle.

5.2.2 Prosessin kustannustehokkuuden ja selkeyden säilyttäminen

Kosola (2012) on tutkinut julkishallinnon projektien tuloksellisuutta. Kehittämiprojektien heikkoja kohtia ovat projektin omistajan ja asiakkaan heikko tunnistaminen ja osallistuminen. Lisäksi päätöksenteon epämääräisyys uhkaa projektien onnistumista.

Yhteisöllinen lähestymistapa edellyttää selkeää prosessia, jossa suunnittelun eteneminen on selkeästi dokumentoitu niin, että tehdyt päätökset on helppo jäljittää ja perustella. Selkeä päätöksenteko ja dokumentaatio helpottavat myös päätösten muuttamista tilanteen mukaan, eikä projektille tule kohtuuttomia kustannuksia myöskään henkilöiden vaihtuessa.

Tilannetietoisuus on kustannustehokkuuden avain. Varhainen osallistuminen on aina edullisempaa kuin suunnitteluvaiheeseen palaaminen valituksen takia. Tämä saavutetaan työryhmällä, joka hallitsee tilanteen ja oman työskentelynsä. Yhteisöllinen oppiminen on sekä sosiokognitiivinen että sosioemotionaalinen prosessi. Siinä rakennellaan yhteistä tietoa ja kohdataan sosioemotionaalisia konflikteja. Suunnitteluryhmän on kyettävä säätämään tunteitaan ja refleктоimaan toimintaansa. Ryhmän on aktiivisesti arvioitava tietämystään ja sen kehittämistarpeita. (Näykki 2014.)

5.2.3 Relativistisen nihilismin välttäminen

Jokainen ihminen suhtautuu päätöksentekotilanteessa asiaan hiukan eri tavalla. Jos asiaa hahmotetaan janalla, ks. kuvio 1, on toisessa päässä relativistinen nihilismi, eli kaikki käy, kuka vain voi sanoa tai päättää, ja toisessa päässä on vain minä voin päättää tai tietää asian oikean laidan. Tämä asemointi voidaan nähdä kaikissa päätöstilanteissa, mutta yhteisöllisessä lähestymistavassa molemmat ääripäät asettavat omat haasteensa. Kaikki käy -asenne estää asioiden arvottamisen ja

toinen ääripää hankaloittaa kompromissien tekoa, koska äärimmäisen tahon on oltava täysin vakuuttunut ratkaisun oikeellisuudesta.

KUVIO 1. Päätöksentekijän asennoituminen on jossakin kahden ääripään välillä.

Kun sovelletaan yhteisöllisen oppimisen lähestymistapaa, on jokaisen perusteltava kantansa ja osallistuttava yhteiseen tiedonrakenteluun. Kenenkään asennetta tai tietoa ei ole tarkoituksenmukaista yrittää muuttaa, vaan jokainen tekee omat muutoksensa itse.

Ääripäät vältetään siten, että kaikki osapuolet ovat riittävästi edustettuina, saavat näkemyksensä tasapuolisesti esille sekä muodostavat jaetun käsityksen tilanteesta, jolloin ei ole rinnakkaistodellisuksia tai piilotettuja agendoja. Prosessissa haetaan yhteisiä intressejä sekä etsitään ratkaisuja, joiden kanssa voidaan elää. Siis haetaan parannuksia olevaan tai uhkaavaan tilanteeseen. Osa ongelmista voi olla ratkaisemattomia, mutta tilannetta voidaan eritellä mahdollisimman pitkälle eri näkökulmista. Suunnittelijan näkökulmasta tämä on periaate, josta ei voi luopua. Päätöksenteon rajat on hahmotettava, eli oltava selvillä suunnitteluvuorosta ja päätöstilanteesta.

Lähestymistapa voi olla mieluummin pluralistinen kuin postmoderni (Carlson 2007, 106). Pluralistinen lähestymistapa on moniarvoinen ja arvostaa myös muiden näkemyksiä. Postmodernissa lähestymistavassa kaikki on suhteellista, asioihin suhtaudutaan vaihtelevasti tilanteen mukaan.

Jokaisella yksilöllä on oma kokemuksensa. Mitkä kokemukset ovat ensisijaisia, riippuu kulttuurisista tekijöistä. Yhteisöllinen lähestymistapa tuottaa suuremman ryhmän arvovalintoja niin, että päätöksissä ollaan tietoisia myös muista kuin omista lähtökohdista. Näin voidaan hakea suurinta hyötyä suurimmalle joukolle, joka tässä tapauksessa konkretisoituu ensisijaisesti kokemuksina ja esteettisinä arvoina sekä toissijaisesti niistä seuraavina hyötyinä yhteiskunnalle ja esimerkiksi elinkeinoelämälle.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Osallistavan suunnittelun tarvetta korostetaan usein Suomessa, mutta osallistumisaktiivisuus voisi olla huomattavasti korkeampi. Muodollisesti osallistamista korostetaan, mutta tässäkin tutkimuksessa tuli esiin monia asioita, jotka vähentävät motivaatiota osallistua. Monesti mainitaankin haasteeksi kaikkien osallisten mukaan saaminen, monia ryhmiä jää kokonaan osallistamisen ulkopuolelle. Arkisessa puheessa osallistaminen ja yhteisöllisyys ymmärretään usein synonyymeiksi.

Osallistaminen on merkityksien keräämistä, yhteisöllinen suunnittelu on merkitysten jakamista. Ero on asiantuntijan roolissa. Ylemmän johdon sitoutuminen yhteisölliseen lähestymistapaan on oltava vahva, ja johdon tulee viestiä siitä sekä organisaation sisäisesti että ulkoisesti, jotta yhteisöllinen suunnittelu voisi onnistua.

Kun yhteisöllä on ongelma, se joko annetaan asiantuntijan ratkaistavaksi, tai yhteisö ratkoo sitä itse asiantuntijan avulla. Kun ongelma on laaja-alainen ja monimutkainen, on jälkimmäinen tapa varmasti toimivampi. Käytännön realiteetti voi olla, ettei ratkaisua ole, mutta parannuksia voidaan tehdä.

Asiantuntijasuunnittelussa on melko tyypillistä, että asiantuntijalla on vahva käsitys ratkaisusta jo alusta lähtien. Osallistaminen on vuorovaikutusta, mutta asiantuntijalla on piilotettu agenda ja tavoite, jonka asiantuntija tai organisaatio haluaa suunnittelun lopputulokseksi. Tästä seuraa toisten ohi puhumista, turhaa resurssien haaskaamista ja turhautumista sekä osallistumisväsymystä. Monissa suunnittelukokouksissa esitetään samanlaiset kannanotot kerrasta toiseen, mutta niitä ei tarkemmin eritellä, käsitellä vasta-argumentein tai etsitä aidosti yhteistä ratkaisua avoimessa yhdistetyssä menettelyssä, siis yhteisöllisesti.

Jokinen (2010) pohtii ekosysteemipalvelujen käsitteen vakiinnuttamista luonnonvara-alan suunnitteluun. Samalla hän tulee pohtineeksi erilaisia luovuuden ilmenemismuotoja suunnitteluprosesseissa. Byrokralle tyypillistä luovuuden muotoa hän nimittää palapeliluovuudeksi, jossa asiaa tarkastellaan etäisesti erilaisia ilmiöitä luokitellen. Huomioita kiinnitetään siihen, miten asiat ovat

olleet ja miten niiden pitäisi olla. Luovuudella on jonkinlainen alku- ja loppupiste, ennustettava käsikirjoitus, joka on johdettavissa menneisyydestä. Muunlainen luovuus on byrokratian toiminnalle lähtökohtaisesti vierasta, ja sen esiintyminen vaatii erityisiä olosuhteita ja järjestelyjä.

Kumppanuuteen ja oppimiseen perustuvaa luovuutta Jokinen (2010, 242) nimittää polkuluovuudeksi. Sen kuvaus vastaa hyvin yhteisöllisen oppimisen, vuorovaikutteisen suunnittelun tai yhteisöllisen suunnittelun kuvausta, jossa luovuus ei varsinaisesti ala tai lopu johonkin tiettyyn tulokseen, vaan luovuus auttaa sopeutumaan kulloiseenkin tilanteeseen. Oppiminen perustuu kokeiluun ja tiedonrakenteluun niin, ettei lopputulos ole prosessin alussa ennustettavissa. Lähestymistapa etsii mahdollisuuksia ja parannuksia, eikä pyri hidastamaan tai muuttamaan kehitystä lähtökohtaisesti jonkin aikaisemmin vallinneen tilanteen mukaiseksi. Luovuus perustuu vuorovaikutukseen ja kulloiseenkin tilanteeseen, joka on alati muuttuva tietämyksen ja arvojen muuttuessa. Luovuutta on hankala ohjata hallinnollisilla päätöksillä, ja byrokratialla onkin huomattavia vaikeuksia mukautua tällaisen suhteellisia ja tilapäisiä totuuksia sisältävän työtavan käyttöön.

Yhteisöllisessä suunnittelussa tuotettu tieto on saatettava sellaiseen muotoon, että byrokratia pysyy sitä käsittelemään. Yleisötilaisuuksista, jos niissä muotoillaan yhteistä kantaa, täytyy saada kyllin yksiselitteinen ja konkreettinen kannanotto. Ellei kannanotto sovi aikaisempaan luokitukseen ja tilannekuvaan tarkasti, ei byrokratia välttämättä osaa ottaa sitä huomioon toimenpiteitä muotoillessa, vaan se saattaa jäädä lopullisen suunnitelman esipuheen julistuksenomaiseksi elämänohjeeksi.

Suunnittelukokousten tehokas ja tasa-arvoinen sujuminen edellyttää selkeitä, reiluihin koettuja pelisääntöjä ja hyviä menetelmiä. Yleisessä keskustelussa vallitsevat äänekkäimmät ja muut turhautuvat, eikä asia etene. Ongelman purkaminen keskeisiksi kysymyksiksi ja asian käsittely esimerkiksi nominaaliryhmätyömenetelmin tuottaa samassa ajassa huomattavasti laajemman kuvan ongelmasta, joka tulee samalla jaetuksi osallistujien kesken.

Ilman johdon sitoutumista ja aktiivisuutta ei suunnittelun lähestymistapaa voi muuttaa kuin yksittäisen asiaa harrastavan viranhaltijan tai pienen ryhmän osalta. Ellei koko organisaatio viesti ja toimi yhtenäisesti, ei prosessi voi saavuttaa yleistä luottamusta.

Ammattilainen joutuu varmasti pois mukavuusalueeltaan, jos hänen täytyy muuttaa käsitystään ammattinsa harjoittamisen periaatteista. Suunnittelun lähestymistavan muutos koskettaa asiantuntijan ammatillista minäkuvaa, paradigmaa. Toisaalta täytyy muuttaa myös suuren yleisön käsitystä ammattilaisen roolista. Suunnitteluprosessista pitää muodostua kokonaan uudenlainen yhteisössä jaettu sosiokognitiivinen representaatio, ja sellainen voi syntyä vain yhteisöllisen oppimisen kautta.

7 POHDINTA

Tämä tutkimus syntyi käytännön tarpeesta ymmärtää syvällisemmin käsitteitä yhteistoiminnallinen suunnittelu ja yhteistoiminnallinen oppiminen. Näkökulma oli hyvin käytännönläheinen. Etnografisesta tutkimuksesta omaksuttiin osallistuva havainnointi ja huomion kiinnittäminen erityisesti valtaan. Keskeistä oli myös ymmärtää miksi asiat tapahtuvat tai ovat tapahtumatta, mikä motivoi toimijoita.

Täysimittaiseen etnografiseen tutkimukseen yksityiskohtaisine havaintolomakkeineen, muistiinpanoineen, aineiston luokitteluineen ja analyysineen monesta näkökulmasta ei ollut mitään mahdollisuuksia normaalin päivätöiden ohessa. Etnografinen ote auttoi arkipäivän tilanteiden parempaan ymmärtämiseen. Tutkimusta tehtiin hiukan yli vuosi, mikä on etnografiselle metodille tyypillistä. Tämä tutkimus ei pyri muodostamaan yleistävää teoriaa vastaaviin suunnittelutilanteisiin, mutta auttaa mahdollisesti suunnittelun lähestymistavan valinnassa.

Opinnäytetyöntekijän rooli helpotti yhteisöllisen suunnittelun prosessin kehittämistä. Opiskelijana saattoi kysellä ja kerätä aineistoa luontevasti. Jos kysyjän rooli olisi ollut viranhaltija, olisivat vastaukset voineet olla varauksellisempia ja kehittämistyössä esiintyvää kokeilua nimitettäisiin hapuiluksi. Samanlaisen neutraalin roolin hallinnossa voi saada konsulttina tai erikseen kehittämistehtävään nimettynä työntekijänä.

Yhteisöllisellä lähestymistavalla on suuri vaikutus suunniteltavan kohteen sosiaaliseen todellisuuteen. Keskeisintä suunnittelussa on merkityksenantoprosessi, jossa muodostuu yleinen tietoisuus asiasta ja sen merkityksestä. Jos yhteisö antaa arvostusta jollekin esiinnousseelle mahdollisuudelle, siitä saattaa tulla uusi normi. Osallistujille muodostuu oikeutettuja odotuksia esimerkiksi alueella toteutettavien töiden esteettisestä laadusta, kunnossapidon tasosta yms. ilman, että niitä on kirjattu suunnitelmiin. Toisin sanoen suunnittelun eteneminen ennalta määrättyssä järjestyksessä (nykytila, tavoitteet ja keinot) ei toteudu, koska nykytila ja tavoitteet muuttuvat prosessin aikana osallisten vuorovaikutuksen ja oppimisen kautta.

Vuorovaikutuksessa nousee keskusteluun asioita, jotka asiantuntijasuunnittelussa oletetaan itseltään selviksi. Yhteisöllisessä lähestymistavassa niitä ei luokitella merkityksettömiksi, vaan myös ne

arvotetaan vuorovaikutuksessa eri osapuolten kanssa. Suunnittelijan on kyettävä itsereflektointiin ja keskusteluun suunnittelua ohjaavista arvoista. Hänen täytyy perustella tekemänsä valinnat avoimesti. Osapuolten intressien konflikti on yhteisöllisen asioiden ratkaisemisen käyttövoima, eikä mikään peiteltävä asia. Konfliktien kautta löydetään myös sellaisia osallisia tahoja, joita ei prosessin alussa ole tunnistettu osallisiksi. Kaikenlaiseen tiedonhankintaan ja vuorovaikutukseen sisältyy riski otannan harhaisuudesta, ja prosessin on oltava avoin uudelle, täydentävälle tiedolle. Usein tuntuu, että syntyy tuloksia ja parannuksia, muttei valmista.

Johtopäätöksissä verrataan kokemuksia erilaisiin luovuuden muotoihin. Hallinnossa voisi olla helpompi perustella ja toteuttaa yhteisöllisiä hankkeita, jos ne voitaisiin analyysin perusteella todeta tehokkaimmaksi tavaksi kyseiseen tilanteeseen. Hyväksyttävä ja avoin menetelmä voisi perustua paikkatietotekniikan hyväksikäyttöön.

Konfliktipotentiaalianalyysi, joka perustuisi sosiaalisten arvojen kartoitukseen sekä ekosysteemi-palvelujen tarjontaan ja kysyntään, voisi osoittaa suunnittelun sellaiset alueet tai aiheet, joihin yhteisöllinen lähestymistapa voisi sopia. Samalla saataisiin käyttökelpoista tietoa vallitsevasta todellisuudesta, olipa valittu suunnittelun lähestymistapa lopulta mikä tahansa.

Sosiaalisessa mediassa kiinnostavien teemojen ympärille muodostuvat yhteisöt toteuttavat joka tapauksessa yhteisöllisen suunnittelun piirteitä, joko prosessin osana, tai prosessin ulkopuolella, usein sitä vastaan. Jos yhteisöllisyys on huomioitu prosessissa, voidaan kiinnostus nähdä suunnittelun resurssina ja osalliset vastuullisina toimijoina. Kapeimmillaan ihmisten todellinen vaikutusmahdollisuus rajataan pelkästään mahdollisuuteen lausua, muistuttaa ja valittaa, jolloin osallistuminen koetaan helposti kuluksi, vastukseksi ja viivytykseksi.

LÄHTEET

von Bonsdorf, P. 2007. Maisema toiminnan ja kuvittelun tilana. Teoksessa: Sepänmaa, Y., Heikkilä-Palo, L. & Kaukio, V. (Toim.). Maiseman kanssa kasvokkain. Helsinki: Maahenki Oy.

Brady, E. 2003. Aesthetics of the Natural Environment. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.

Carlson, A. 2007. Tarkasteluun kasvattaminen: mikä on olennaista maisemassa?. Teoksessa: Sepänmaa, Y., Heikkilä-Palo, L. & Kaukio, V. (Toim.). Maiseman kanssa kasvokkain. Helsinki: Maahenki Oy.

Checkland, P. & Poulter, J. 2010. Soft Systems Methodology.

https://devpolicy.crawford.anu.edu.au/public_policy_community/content/doc/2010_Checkland_Soft_systems_methodology.pdf www-dokumentti viitattu 15.11.2014

Crang, M. 1998. Cultural Geography. Taylor & Francis Ltd

Daniels, S. & Walker, G. 2001. Working Through Environmental Conflict – The Collaborative Learning Approach. Westport: Praeger Publishers.

Forester, J. 1989. Planning in the Face of Power. Berkeley: University of California Press

Forss, A. 2007. Paikan estetiikka – Eletyn ja koetun ympäristön fenomenologiaa. Helsinki: Yliopistopaino.

Jokinen, A. 2010. Ekosysteemipalvelun vakiinnuttamisen ongelma. Teoksessa: Hiedanpää, J., Suvantola, L. & Naskali, A. (toim.). Hyödyllinen luonto – Ekosysteemipalvelut hyvinvointimme perustana. Tampere: Vastapaino.

Kansallisen kaupunkipuiston työryhmä. Aloituspalaveri 9.12.2013. Muistio. Tekijän hallussa.

Ketola, K. 2001. Uskonto ja kognitio. Teoksessa: Ketola, K., Korkee, S., Pesonen, H., Pyysiäinen, I., Sakaranaho, T. & Sjöblom, T. Näköaloja uskontoon 3. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Kosola, J. 2012. Puolustusvoimien projektiohje. Maanpuolustuskorkeakoulu Sotatekniikan laitos julkaisusarja 5. No 11, 2012 - doria.fi

Lummaa, K., Rönkä, M. & Vuorisalo, T. (toim.) 2012. Monitieteinen ympäristötutkimus. Helsinki: Gaudeamus

Löfström, I., Hujala, T., Pykäläinen, J., Tikkanen J. & Faehnle, M. 2014. Osallistamisella parempia metsäsuunnitelmia. Teoksessa: Tyrväinen, L., Kurttila M., Sievänen, T. & Tuulentie, S. (toim.). Hyvinvointia metsästä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Miettinen, J. 1993. Luonnonkauneuden huomioon ottaminen metsänhoidossa. Helsingin yliopiston metsäekologian laitoksen julkaisuja 7. Helsinki: Yliopistopaino.

Moilanen, R. 2001. Oppivan organisaation mahdollisuudet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Naskali, A. 2014. Uusia näkökulmia luonnonvarojen hoitoon. Teoksessa: Tyrväinen, L., Kurttila M., Sievänen, T. & Tuulentie, S. (toim.). Hyvinvointia metsästä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Närhi, J. 2014. Hyödyllistä kauneutta. Teoksessa: Knuuttila, S. & Piela, U. Ympäristömytologia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Näykki, P. 2014. Affective and Effective Collaborative Learning. Acta Universitatis Ouluensis E Scientiae Rerum Socialium 151. Oulu: Oulun Yliopisto

Oksanen, M. 2012. Ympäristöetiikan perusteet: Luonne, historia ja käsitteet. Helsinki: Gaudeamus.

Pekonen, K. 2005. Suomalaisen hallitsemiskäsitteistön historiaa. Helsinki: Yliopistopaino.

Porvoon kaupunki. 2010: Porvoon kaupungin hakemus ympäristöministeriölle kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi Porvooseen.

Pykäläinen J., Kurttila, M., Hamberg, L., Store, R. & Asikainen, R. 2012. Taajamametsien hoidon suunnittelu teoksessa: Hamberg, L., Löfström, I. & Häkkinen I. (toim.). 2012. Taajamametsät – suunnittelu ja hoito. Helsinki: Metsäkustannus.

Tolonen, T. & Palmu, T. 2007. Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot teoksessa: Lappalainen, S., Hynninen, P., Kankkunen, T., Lahelma, E. & Tolonen, T. (toim.) 2007 Etnografia metodologiana, Lähtökohtana koulutuksen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Tyrväinen, L., Kurttila M., Sievänen, T. & Tuulentie, S. (toim.). 2014. Hyvinvointia metsästä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Wondolleck, J. & Yaffee, S. 2000. Making Collaboration Work, Lessons from Innovation in Natural Resource Management. Washington D.C: Island Press.

Ympäristöministeriö. 2010: Porvoon kansallisen kaupunkipuiston perustaminen, Päätös YM 1/5541/2010.

SUUNNITTELUPÄIVÄKIRJA

9.12.2013 aloitustilaisuus, paikalla 9 osallistujaa. Kaupunkisuunnittelupäällikkö avasi tilaisuuden ja poistui paikalta. Esiteltiin lyhyesti suunnittelutarvetta ja laadittiin käsitekartta nominaaliryhmätyömenetelmää käyttäen. Tarkoitus osallistaa kaupunkikehityksen johtoryhmä tavalla tai toisella.

4.2.2014 tilanpalaveri kaupunkisuunnitteluosastolla, paikalla 7 osallistujaa. Kaupunkisuunnittelu valmistele tilannekatsauksen kaupunginhallitukselle, sovittiin tulevaisuustyöpajan ajankohta.

5.2.2014 yksittäinen kaupunginvaltuutettu oma-aloitteisesti toimistolla

Tiedusteli suunnittelun tilannetta ja esitti:

- palstaviljelyaluetta Pikkulinnamäen pohjoispuoliselle pellolle joen varteen
- Laskettelukeskuksen kesätoiminnan kehittämistä venelijöiden, kajakkien ja karavaanareiden palvelujen ympärille
- Kokkonniemen leirintäalueen kehittämistä ja sen huomioimista KKP:n suunnittelussa. Myönsi, ettei poliittinen tilanne ole selvä leirintäalueen suhteen.
- toivoi lautakunnille vähintään tilannekatsauksia KKP:n suunnittelusta.

6.2.2014 Porvoon ratsastustalli, käynti (ympäristösuojelutarkastaja, vastaava puutarhuri ja metsätalousinsinööri kaupungin edustajina)

Yrittäjä on vaihtunut Hopean tallilla. Aikoo laajentaa laitumia vuokra-alueellaan, parantaa kuivatusta ja rakentaa lantalan. Keskusteltiin laidunnusmahdollisuuksista KKP:n alueella. Sikosaaren laitumet voisivat soveltua hevosille. Tallilla on joitakin eläkeläishevosia, jotka sopisivat laidunkäyttöön. Ratsastuskoulun hevosten laitumet on oltava lähellä tallia.

Keskusteltiin ratsastuspoluista. Nykyinen Gammelbackan metsän polku on hyvä ja käytössä. Yrittäjä pohtii mahdollisuutta tehdä polku Kokkonniemen yli laskettelukeskuksen kahvilalle, etenkin, jos kesätoiminta siellä viriää. Puhuttiin hevosten soveltuvuudesta alueelle ja turvallisuusnäkökohdista.

14.2. Kuka kukin on KKP:n suunnitteluprosessissa, luonnosteltu Kaupunkisuunnitteluosaston palaverissa, paikalla kolme osallistujaa, ote muistioista:

KKP:n ohjausryhmä

- = kaupunkikehityksen johtoryhmä + tarvittavat muut tahot
- valvoo suunnitteluvaraa ja reunaehtoja
- nostaa kysymyksiä, joihin on saatava selkoa

KKP:n työryhmä

- osallistajat kaupungin ja Porvoon museon edustajia

- suunnittelee prosessin
- toteuttaa prosessin, tapahtumat
- kokoaa valmiin suunnitelmaesityksen

KKP neuvottelu/valtuuskunta

- Kaj Bärlund/muu arvovaltainen henkilö johtamaan
- käsittelee KKP:n tarkoitusta, asemaa, tavoitteita
- koostuu kunnallisista ja poliittisista vaikuttajista
- saa tilannetiedotuksen ja kokoontuu esim kuukausittain
- KKP työryhmä valmistelee asiat
- esittelijän ja sihteerin nimeäminen
- tilat ja kahvit, iltatyötä

"KKP:n ystävät ry"

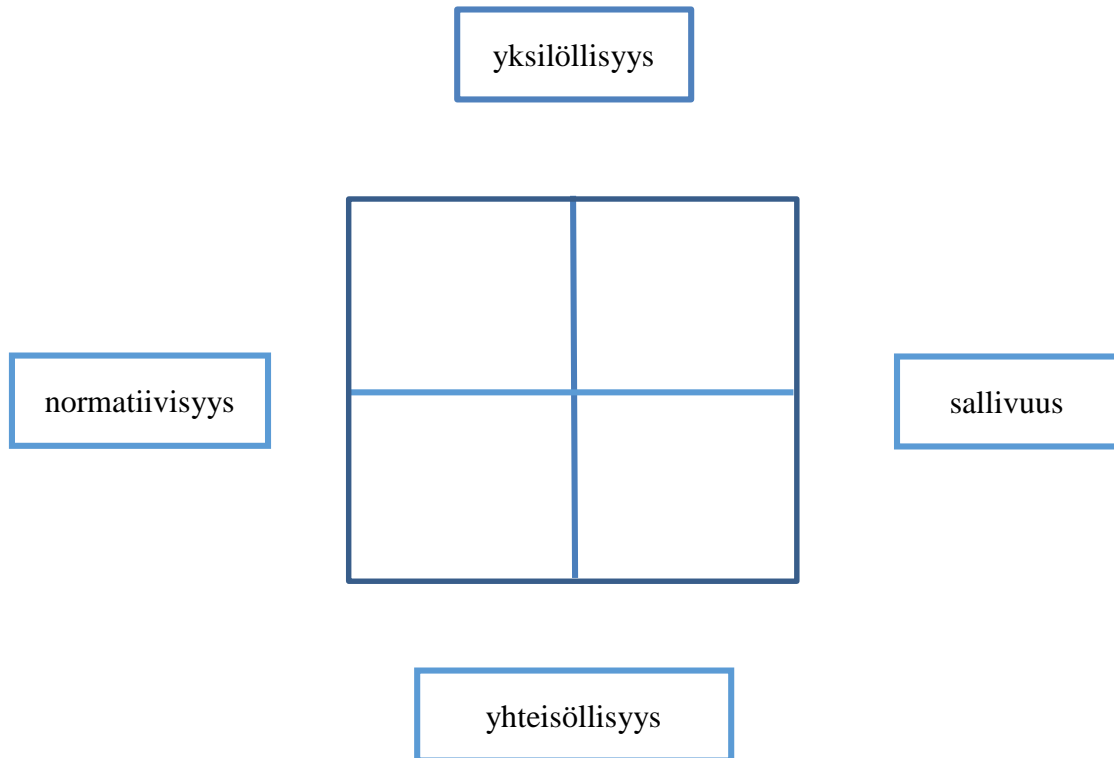
- kokoaa ja kanavoi vapaata kansalaistoimintaa
- kunnan ohjauksesta riippumaton
- voi hankkia esim. EU-rahoitusta

Lautakunnat ja KH

- saa tilannetiedotuksia
- aloitteet ja aktiivisuus pyritään kanavoimaan valtuuskunnan kautta

24.2.2014 KKP Työryhmän kokous, paikalla seitsemän viranhaltijaa, esillä nelikenttä yksilöllisyys-yhteisöllisyys-normatiivisyys-sallivuus, ks. kuva 1.

Kansallisen kaupunkipuiston henki

KUVA 1. Nelikenttä lähestymistavan erilaisista mahdollisista asenteista.

Keskusteltiin suunnitteluprosessin hallinnoinnista ja organisaatioista, tehtiin nelikenttäänlyysi a´wot suunnittelumallista, jossa "PKKP:n ystävät ry" hankkeena kokoamassa kansalaistoimintaa ja yrittäjiä.

Yksi kaavoittaja kannatti suoraviivaista asiantuntijasuunnittelua, pelkäsi sortumista relativistiseen nihilismiin.

Jatkona lomake sähköpostiin, jossa 4 kysymystä "Millä kaikilla tavoilla...?" ,että päästäisiin a´wotista eteenpäin. Vastaukset viikolla 11.

16.3.2014 Ei vastauksia. Pohdintoja:

1. Pitäisikö täyttää omilla ajatuksilla ja jatkaa pöytäkirjalla toiselle kierrokselle?
2. Pitäisikö lisätä ajatuksia Apilo T. & kumpp. kirjasta Johda Innovaatioita:
  - Onko kehitys tällä hetkellä lineaarista vai ollaanko murroskohdassa yhteisöllisen suunnittelun kannalta? Vrt. yrittäjien aloitteet Kokkonniemen kehittämiseksi lehdistössä + masterplan
  - Ville Lähde: "Jos vallitsevia oletuksia ei kyseenalaisteta, eletään mielikuvitusmaailmassa."
  - Innovatiivinen tiimi tarvitsee turvallisen kotipesän, eikä kompastelua hierarkian portaita. Luottamus omassa keskuudessa + vähintään 1 ylimmässä johdossa välttämätön.
  - Kilpailukyky ja kilpailutilanne? Säästöjä vai strategisia hyötyjä? Keskijohto on avainasemassa.
  - Tärkeintä ei ole muistelu, vaan kyky löytää uusia sopivia ratkaisuja uusiin tilanteisiin.

20.3.2014 Palaveri kansalaisaktiivi ja neljä viranhaltijaa.

1. Saadaanko aikaan hanke uudelle rahoituskaudelle. Luvattiin maksaa esiselvityskulut hankkeesta, jossa toteutuu kansalaislähtöinen kehittäminen ja yrittäjien osallistuminen KKP:n hks:n laadintaan. Samalla selvitetään mahdollisuuksia saada konkreettista tekemistä, kuten esirakentamista hankkeeseen. Kansalaisaktiivi paneutuu asiaan ja rahoituskanaviin huhtikuun alussa. Kaavoittaja epäilee Kansallisen kaupunkipuiston tiedotuskeskuksen idean taloudellista kantavuutta.
2. puhuttiin kirjallisesta tehtävästä.

23.3.2014 Pohdiskelua

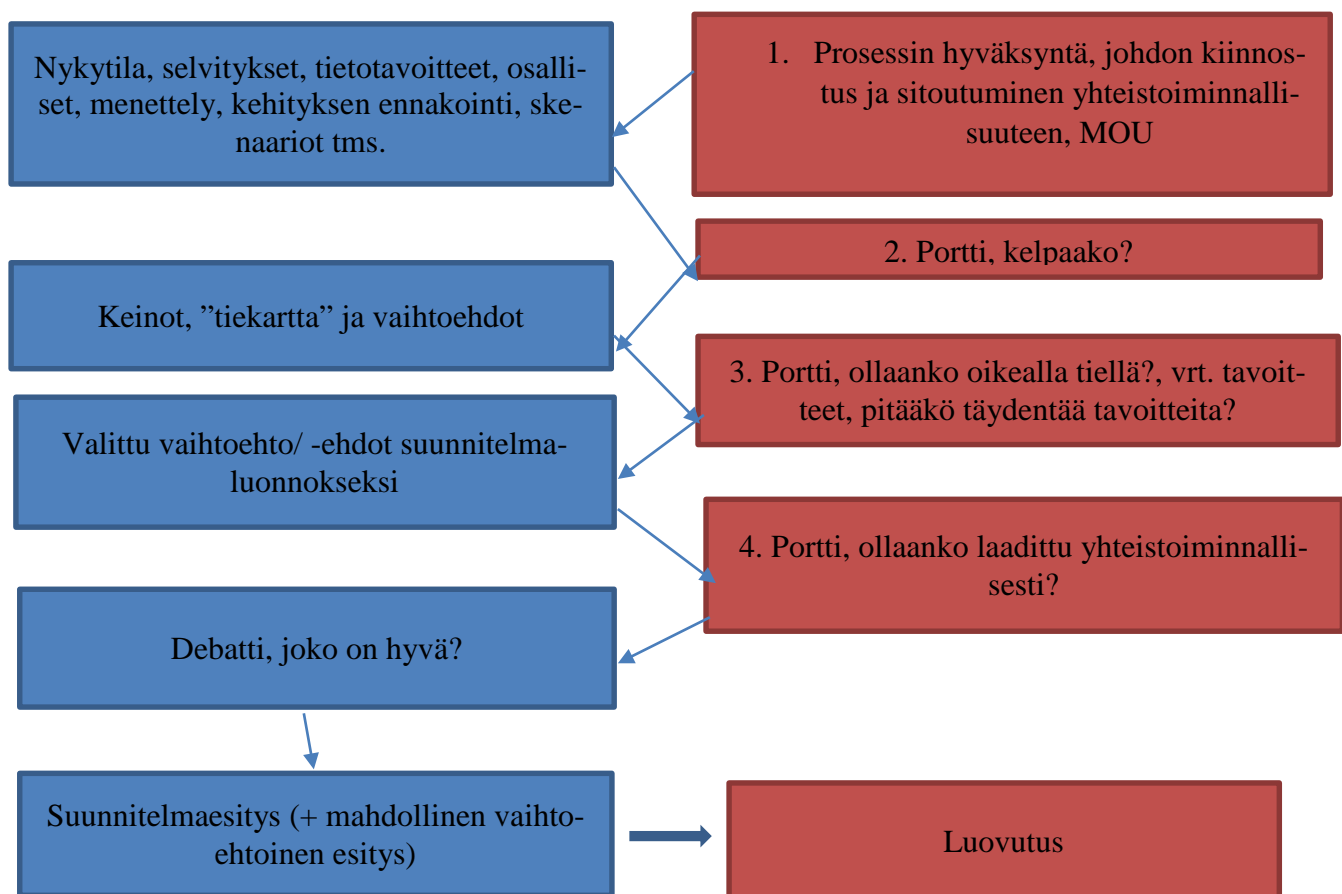
- delfoi kehittynee, vaikka myöhässä
- seuraavaan vaiheeseen kolme skenaariota (paras, huonoin ja todennäköisin) ja kommenttikierros. Samalla saa tulevaisuuden näkemyksiä ja mahdollisesti vastuuta ja sitoutumista
- HARAVA vetämään kansalaisten odotuksia, käsityksiä, pelkoja ja toiveita.
- Prosessimalliin hallintohimmeli toimimaan, vaiheet ja niiden tekemiset, portit ja katselmuksot, tarkistuslistat
- hankkeelle voisi perustaa virtuaalityötilan

7.4.2014 Kaupunkisuunnittelupäällikkö oli tavannut Kaj Bärlundin ja esitellyt ajatuksen neuvottelu/valtuuskunnasta. Tapaa apulaiskaupunginjohtajan vielä ennen 17. päivää ja keskustelelee vapaasti neuvottelukunnan nimeämisestä ja menettelytavasta. Täytynee laatia selvä muistio hyväksyttävästä menettelystä ennen 17.4. tapaamista.

8.4.2014 Delfoi2 liikkeelle, koska työryhmä ei vastannut, vastasin kysymyksiini yksin. Vastausaika viikko.

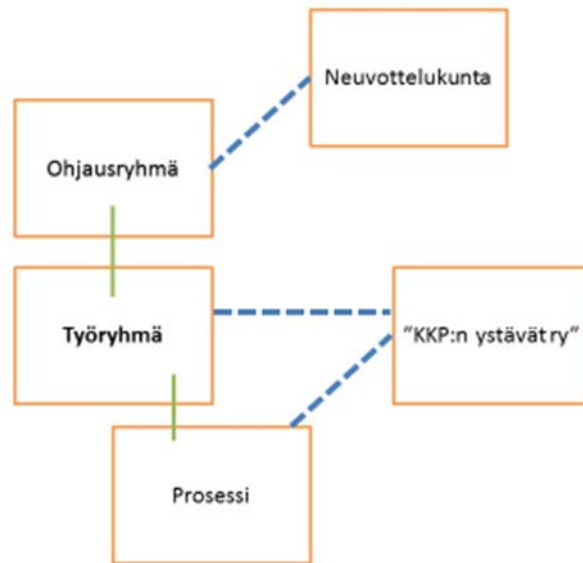
Yksi vastaus tuli, sisältö oli vain hyväksyvä, ei uusia ideoita.

17.4. esittely apulaiskaupunginjohtajalle, paikalla myös kaupunkisuunnittelupäällikkö ja kaavoittaja. Ennakointiharjoituksen tulokset, prosessikaavio ja organisaatio. (Kuvat 2 ja 3). Apulaiskaupunginjohtaja miettii neuvottelukunnan kokoonpanoa ja henkilöitä. Kaj Bärlund poliittinen hahmo, pitäisikö kysyä esim. eläkkeellä olevaa museoviraston johtajaa?

KUVA 2. Prosessin eteneminen siten, kuin se 17.4. palaverissa esitettiin.

Organisaatio

KUVA 3. Suunnittelun organisaatio siten, kuin se 17.4. palaverissa esitettiin

Toukokuun alku: Kaavoittajan kanssa kaupungin hallitukselle pidettävän esityksen valmistelua satunnaisesti.

17.5. Yleisötilaisuus Holmin talolla, noin 10 kaupunkilaista, ympäristönsuojelutarkastaja puhui suojelualueista, luontokartoittaja Esa Lammi puhui lintuselvityksistä ja metsätalousinsinööri yleisesti kkp:n tarkoituksesta, arvoista ja viimevuosien tekemisistä. Lopuksi esiteltiin yhteisöllistä suunnittelua. Ajatus sai varovaisen myönteisen vastaanoton, mutta epäiltiin homman työläyttä.

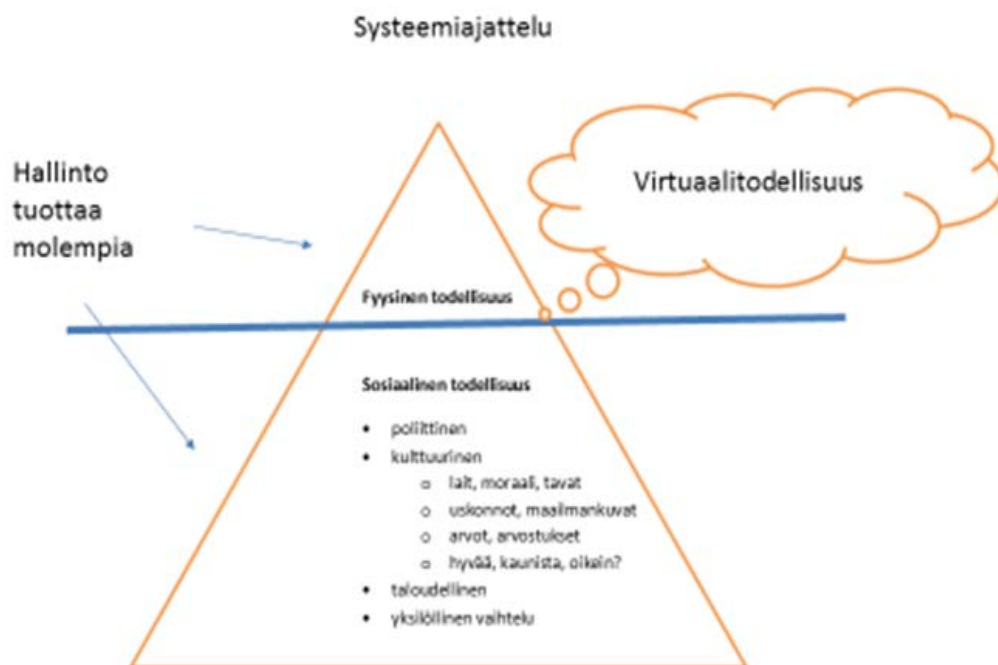
20.5. Kaavoittajalle paperi kesän suunnittelutöistä. Elokuun puoleenväliin nykytila, tavoitteet ja keinot. Syksyllä sitten yhteensovittaminen, arvottaminen, vaihtoehdot... Sama tiedoksi suunnitteluavustajalle. Aikeena pistää nettiin oma työtila, joka sisältää vuorovaikutteisia osia. Suunnitteluavustaja on töissä koko kesän, ja voi vahtia ja moderoida. Metsätalousinsinööri voinee hoitaa etänä asiaa suunnitteluavustajan kanssa sähköpostilla lomaltakin.

24.5. Luettu Forss: Paikan estetiikka. Paikan asuminen, paikan hengen muodostuminen ja sanallisen kuvaamisen merkityksettömyys. Kaupallisen toiminnan vaikutus epäpaikkojen muodostumisen, moderni synteettinen arkkitehti, museoitumisen vaara, hyvän taiteen, huonon taiteen ja skitchin ero. Myös yhteisöllinen suunnittelu kaupunkisuunnittelussa, asiantuntijan rooli, yhteisöllisyys-

den vaarat. Merkityksen muodostuminen, täydellisen suunnittelun paradoksi: täydellinen on elämälle vierasta, epätodellista, ajatonta ja mittakaavatonta. Ihmiskeskeisyys ja historiallisten tyylien vaikuttimet (eivät sen ylevämpiä silloinkaan?) Ajallinen kerrostuminen, miten ja mitä halutaan säilyttää, eli muistamisen kohde ja tapa, mitä halutaan unohtaa? Kulttuurisidonaisuus. Yhteisöllisyyttä edistää pienyrittötoiminnan ja julkisten palveluiden lomittaminen samoihin tiloihin. Ympäri- vuorokautisuus parantaa turvallisuutta, samoin toimintojen ja toimijoiden heterogeenisuus, arveli mm. poliisi.

23.7. Luettu ympäristöestetiikkaa ja aloitettu Forester: Planning in the Face of POWER. Aika tutulta kuulostaa suunnittelijan rooli poliittisessa ympäristössä. Muuten kaikki lomilla, ketään ei kiinnosta, kukaan ei välitä.

12.9. Verkostotapaaminen. Esitelmä ja ryhmätyöt valmisteltu. Esitys hiukan lyhennettynä aikataulun vuoksi, ryhmätyöt peruttu kokonaan. Vaikuttaa passiivis-agressiiviselta suhtautumiselta ohjelman laatijan taholta. Esitelmässä esitelty malli suunnittelutilanteesta ks kuva 4.

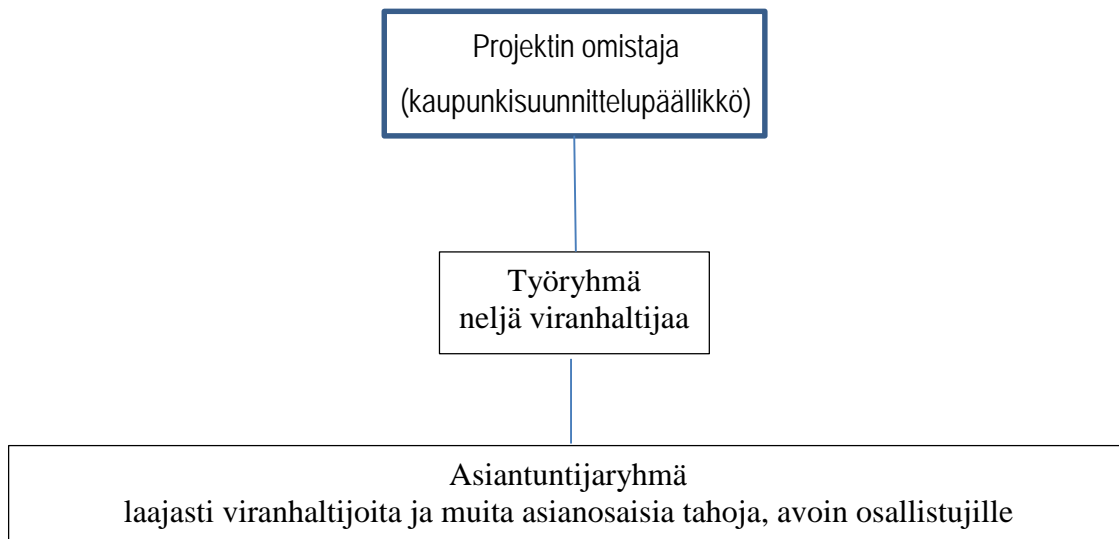

KUVA 4. Verkostotapaamisessa 12.9.2014 esitetty käsitys suunnittelutilanteen todellisuudesta.

Joulukuussa haastateltu kahdeksan mukana ollutta keskeistä viranhaltijaa. Kysymykset koskien yhteisöllistä oppimista, vallankäyttöä, suhdetta yleisöön ja suositeltavaa menettelytapaa. Vaihtelua paljon.

12.1.2015 Esitelty kaavoittajalle ja ympäristönsuojelutarkastajalle Näykin väitöskirjan havaintoihin perustuva organisaatio, joka todennäköisesti mahdollistaa yhteisöllisen oppimisen ja tiedonrakentelun työryhmän sisällä. Työryhmään jää neljä henkeä, eri toimialoilta. Loput aikaisemmasta työryhmästä asiantuntijatyöryhmään, joka kokoontuu harvemmin ja toimii kuten Uudenmaaliiton 4.vaihe- hemaakuntakaavan asiantuntijatyöryhmä. Ks. kuva 5.

KUVA 5. Aikaisempi työryhmä on jaettu tiiviiseen työryhmään ja laajaan asiantuntijaryhmään.

16.1. Kaupunkisuunnittelupäällikkö hyväksyi mallin, esittelee sen kaupunkikehityksen johtoryhmälle, pyytää asianomaisia esimiehiä varaamaan ja käskemään tarvittavan ajankäytön.

Keskusteltu puistokunnossapidon kanssa mahdollisuudesta liittää alueen kaivuulupiin, työmaakouksiin, suunnitteluohjeisiin yms. määräys esteettisestä tarkastelusta alueesta vastaavien viheralan ammattilaisten kanssa Kantin – Bradyn hengessä, vrt. myös Miettinen. Hyvään ammattitaitoon kuuluu kyky tehdä asiat mahdollisimman vähin maisemavaurioin ja siistiä työnsä jäljet, mikä ei nykyisellään toteudu kaikkien toimijoiden töissä.